

Välimesmenettely vaihtoehtoisena riidanratkaisukeinona

Rajala, Laura

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Hyvinkää

Välimiesmenettely vaihtoehtoisena riidanratkaisukeinona

Rajala, Laura
Opinnäytetyö
Liiketalouden koulutusohjelma
Helmikuu 2011

Rajala, Laura

Välimiesmenettely vaihtoehtoisena riidanratkaisukeinona

Vuosi 2011 Sivumäärä 57

Vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ovat olleet viime vuosina vilkkaan keskustelun kohteena ja niistä on esitetty mielipiteitä niin puolesta kuin vastaan. Vaihtoehtoisten riidanratkaisukeinosten ja tuomioistuinkäsittelyn välille onkin päässyt syntymään eräänlainen kilpailuasetelma. Toisaalta kilpailu koetaan positiiviseksi asiaksi, sillä se pakottaa pohtimaan asiakkaiden tyytyväisyyttä ja parhaiden menettelytapojen löytämistä. Kilpailu voi kuitenkin johtaa väittelyyn erilaisten riidanratkaisumuotojen paremmuudesta, eikä tällainen väittely välttämättä johda minkäänlaiseen lopputulokseen.

Tässä opinnäytetyössä syvennyttiin vaihtoehtoisii riidanratkaisukeinoin kuuluvaan välimiesmenettelyyn. Työssä pyrittiin menettelyn ja siihen liittyvien käsitteiden kuvaamisen lisäksi selvittämään välimiesmenettelyn tarpeellisuutta. Välimiesmenettelyä verrattiin tuomioistuinkäsittelyyn ja tätä kautta pyrittiin tuomaan esiin menettelyn asianosaisille tuomia hyöty- ja haittapuolia.

Opinnäytetyön pääasiallinen aineisto koostuu oikeuskirjallisuudesta, laeista sekä asiantuntijan haastattelusta. Lähteinä on käytetty lisäksi Keskuskauppakamarin välitysinstituutin julkaisemia tilastoja sekä lain esitöitä.

Välimiesmenettelyn etuja ovat muun muassa menettelyn nopeus, joustavuus, luottamuksellisuus ja mahdollisuus asiantuntevaan tuomariin. Menettelyn haittapuoliksi puolestaan koetaan menettelystä koituvat korkeat kustannukset, asianosaisten luopuminen oikeusturvatakeistaan, sekä tuomion tiukka sitovuus siten, ettei tuomiosta ole mahdollista valittaa. Välimiesmenettely ja vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot yleisesti koetaan kuitenkin tarpeellisiksi. Tämä mielipide voidaan perustella muun muassa siten, että vaihtoehtoisten riidanratkaisukeinosten ansiosta tuomioistuimet eivät ylikuormitu ja lisäksi asianosaisilla on mahdollisuus valita juuri omiin tarpeisiinsa soveltuva riidanratkaisumenetelmä. Perinteiselle tuomioistuinkäsittelylle kaivataan vaihtoehtoja etenkin Suomen kaltaisessa valtiossa, jossa ei ole erikoistuneita tuomioistuimia.

Asiasanat: Välimiesmenettely, vaihtoehtoinen riidanratkaisu, välityssopimus, välimies

Rajala, Laura

Arbitration as an alternative dispute resolution method

Year	2011	Pages	57
------	------	-------	----

Alternative dispute resolution has been the subject of intense debate in recent years and arguments both for and against its use have been presented. In today's society, ADR and court proceedings are competing with each other. On the other hand this competition is considered as a positive thing, because it forces us to consider client satisfaction and discuss the best alternative for the client in each case. But on the other hand, competition may also lead to a debate on the advantages of different forms of dispute resolution, and this debate may be very irrelevant.

In this thesis, arbitration, which is one form of alternative dispute resolution, was studied more closely. The work aimed to describe the arbitration procedure and different concepts related to it. The work also aimed to clarify the need of arbitration. Arbitration was compared to court proceedings, and this way the writer aimed to bring out the advantages and disadvantages of arbitration for the parties.

The main source material of the thesis consists of legal literature, laws and an interview with a specialist. Documents on the legislative history of the acts and various statistics of the Central Chamber of Commerce's Arbitration Institute have also been used as source material.

The benefits of arbitration seem to be the speed, flexibility and confidentiality of the process, as well as the parties' possibility to use a professional judge. On the other hand, the disadvantages of arbitration are the high costs of the procedure, the parties waiving of their legal rights, and the strong validity of the verdicts. However, arbitration and alternative dispute resolution are considered to be necessary. This opinion may be justified for example by the fact that because of ADR, the courts will not become overloaded. In addition, ADR gives the parties an opportunity to choose exactly the type of dispute resolution method that meets their needs. Alternatives for traditional court proceedings seem to be needed especially in a country like Finland, where the courts are not specialized.

Key words: Arbitration, alternative dispute resolution, arbitration agreement, arbitrator

Sisällys

1	Johdanto	8
2	Vaihtoehtoinen riidanratkaisu ja välimiesmenettely	9
2.1	Yleisesti vaihtoehtoisesta riidanratkaisusta ja välimiesmenettelystä	9
2.2	Keskeinen välimiesmenettelyä koskeva lainsäädäntö ja ohjeistus	14
2.3	Välimiesmenettelyn kohteena olevan asian edellytykset	16
2.4	Välimiesmenettelyn tyyppi-jaottelu	17
3	Välityssopimus	18
3.1	Yleistä	18
3.2	Muotovaatimukset	19
3.3	Välityslauseke	20
4	Välimiehet	21
4.1	Välimiesten pätevyysvaatimukset	22
4.2	Välimiesten valinta	22
4.3	Esteettömyys ja lain mukaiset esteellisyysperusteet	24
5	Välimiesmenettelyprosessin kulku	24
5.1	Menettelyn vireilletulo ja prosessinedellytykset	24
5.2	Menettelyyn valmistautuminen	25
5.3	Kannekirjelmä	27
5.4	Vastauskirjelmä ja vastakanne	28
5.5	Istunnot	29
5.6	Todistusaineisto ja todistajat	29
5.7	Välimiesmenettelyn lopettaminen	31
6	Välitystuomio, muut mahdolliset ratkaisut ja menettelyn päättymistavat	31
6.1	Välitystuomio	31
6.1.1	Tuomion muoto	32
6.1.2	Äänestäminen	32
6.1.3	Tuomion oikaiseminen	33
6.2	Välitystuomion pätemättömyys	33
6.2.1	Mitättömyysperusteet	34
6.2.2	Kumoamisperusteet	34
6.3	Välitystuomion täytäntöönpano	35
6.4	Muut mahdolliset ratkaisut ja päättymistavat	36
7	Välimiesmenettelyn tarpeellisuus, hyödyt sekä haitat	37
7.1	Asiantuntijan haastattelu - Osakas, varatuomari Tanja Jussila	38
7.2	Keskuskaupakamarin välityslautakunnan julkaisemia tilastoja	43
7.3	Loppupäätelmät	48
	Lähteet	53
	Kuviot	55

Taulukot55
Liitteet56

Lyhenteet

AAA	American Arbitration Association
ADR	Alternative Dispute Resolution
CIDRA	Chicago International Dispute Resolution Association
CIETAC	The China International Economic and Trade Arbitration Commission
ICC	International Chamber of Commerce
KSL	Kuluttajansuojalaki (20.1.1978/38)
OikJulkL	Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa (30.3.2007/370)
OK	Oikeudenkäymiskaari (1.1.1734/4)
OYL	Osakeyhtiölaki (21.7.2006/624)
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law
VML	Laki välimiesmenettelystä (23.10.1992/967)

1 Johdanto

Työskentelen sihteerinä eräässä asianajotoimistossa, joka lukeutuu Suomen johtaviin toimistoihin liikejuridiikan alalla. Eräänä päätoimialueenamme on riitojen ratkaisu. Toimistossamme järjestetään välimiesmenettelyitä useita kertoja vuodessa, ja minun työtehtäviini lukeutuu muun muassa menettelyihin liittyvien erilaisten materiaalien, kuten asiakirjojen ja nauhoitusten, työstäminen. Pelkkä välimiesmenettelyihin liittyvän materiaalin käsittely antoi minulle kuitenkin hyvin pintapuolisen käsityksen menettelyn kulusta ja tarkoituksesta. Vaihtoehtoisia riidanratkaisukeinoja ei myöskään käsitelty oikeustradenomikoulutukseen kuuluvien opintojaksojen aikana. Näin ollen halusin syventää tietämystäni välimiesmenettelyistä ja vaihtoehtoisista riidanratkaisukeinoista yleensä, jotta saisin laajemman kuvan siitä, minkälaisen kokonaisuuden parissa työskentelen.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on olla mahdollisimman selkeä, kattava ja tiivis selvitys välimiesmenettelyistä ja sen tarpeellisuudesta vaihtoehtoisena riidanratkaisukeinona. Pysin ennen kaikkea selvittämään työssäni, mitä hyötyjä tai haittoja asianosaisille koituu välimiesmenettelyn valitsemisesta riidanratkaisukeinoksi ja miksi välimiesmenettelyn kaltainen riidanratkaisukeino on ylipäätään tarpeellinen. Opinnäytetyö on kirjoitettu kokonaan välimiesmenettelyn näkökulmasta, eli tuomioistuinprosessin ja muiden vaihtoehtoisten riidanratkaisukeinojen kuvaaminen on jätetty työn ulkopuolelle.

Vaihtoehtoisilla riidanratkaisukeinoilla tarkoitetaan riidan osapuolten erilaisia vaihtoehtoja riita-asian ratkaisemiseen silloin, kun osapuolet eivät halua kääntyä tuomioistuimen puoleen. Tunnetuimmat vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ovat sovittelu ja välimiesmenettely. Välimiesmenettely on erityisesti liike-elämässä paljon käytetty riidanratkaisukeino. Välimiesmenettelyssä ratkaistaan usein esimerkiksi yritysten välisiä sopimusriitoja, joiden kohdalla välimiesmenettely koetaan nopeutensa ja joustavuutensa vuoksi tuomioistuinta toimivammaksi vaihtoehdoksi. Riidan osapuolten tulee yhdessä sopia välimiesmenettelyn käytöstä tuomioistuintä käsittelevän sijaan, eli välimiesmenettely perustuu sopimuksenvaraisuuteen. Sopimusta, jossa osapuolet sopivat keskenään välimiesmenettelyn käyttämisestä riidanratkaisukeinona, kutsutaan välityssopimukseksi. Laki asettaa tietyt vaatimukset välityssopimuksen muodolle ja sisällölle. Sen sijaan osapuolet saavat itse valita riita-asian käsittelevät ja tuomion antavat henkilöt, joita kutsutaan välimiehiksi. Välimiesten antama välitystuomio on lopullinen ja siihen voidaan hakea muutosta tai se voidaan kumota vain harvoissa tapauksissa.

Välimiesmenettelyn asema vaihtoehtoisena riidanratkaisukeinona on kasvanut huomattavasti. Menettelyä on myös kehitetty, jotta se vastaisi yhä paremmin osapuolten tarpeita. Välimiesmenettelyä käytetään ratkaisukeinona erityisesti kaupallisissa riita-asioissa. Tämän vuoksi liiketaloutta opiskelevien henkilöiden olisi mielestäni hyödyllistä tuntea välimiesmenettely-

prosessin kulku, ja menettelyn taustalla oleva lainsäädäntö. Välimiesmenettelystä ei myöskään ole julkaistu aiempia ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä. Muun muassa näiden syiden takia valitsemastani aiheesta tehtävälle opinnäytetyölle on mielestäni tarvetta. Tavoitteenani on, että valmis opinnäytetyöni hyödyttää itseni lisäksi myös työyhteisöni muita sihteereitä, sekä sellaisia henkilöitä, jotka tekevät tai tulevat tekemään työssään yritystä koskevia sopimuksia.

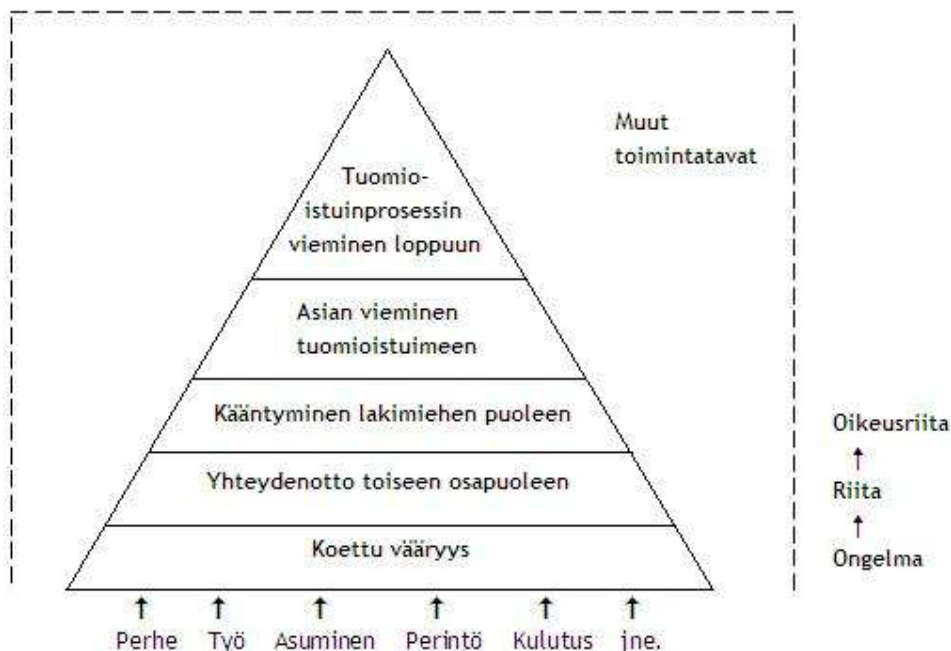
Tutkielmatyypissä opinnäytetyössäni olen käyttänyt tärkeimpänä lähteenä lakia välimiesmenettelystä. Muita lähteitä ovat olleet oikeuskirjallisuus, lain esityöt, sekä asiantuntijan haastattelu. Erityisesti välimiesmenettelyyn liittyvää oikeuskirjallisuutta on ilmestynyt runsaasti, ja myös aivan viime vuosina ilmestyneitä lähdeaineita on hyvin saatavilla. Tämä johtuu erityisesti siitä, että riitojen ratkaisun erilaiset vaihtoehdot ja menettelytavat ovat olleet viime aikoina runsaasti esillä, ja niistä on käyty vilkasta keskustelua.

Aluksi selvitän, mitä välimiesmenettelyllä tarkoitetaan, minkälainen lainsäädäntö välimiesmenettelyä koskee, sekä mitä tarkoitetaan välityssopimuksella ja välimiehillä. Seuraavaksi esittelen lyhyesti välimiesmenettelyn prosessuaalisen kulun alkaen menettelyn vireille tulosta ja välimiesten nimeämisestä. Tämän jälkeen kerron välitystuomiosta ja eräistä muista välimiesmenettelyn päättymistavoista sekä välitystuomion täytäntöönpanosta. Lopuksi pohdin välimiesmenettelystä asianosaisille koituvia hyöty- ja haittapuolia sekä välimiesmenettelyn tarpeellisuutta vaihtoehtoisena riidanratkaisukeinona.

2 Vaihtoehtoinen riidanratkaisu ja välimiesmenettely

2.1 Yleisesti vaihtoehtoisesta riidanratkaisusta ja välimiesmenettelystä

Nykyaikana ihmiset joutuvat usein kanssakäymistensä yhteydessä erilaisiin ristiriitatilanteisiin, joiden lopputuloksena voi syntyä erilaisia konflikteja ja oikeusriitoja. Suurin osa tällaisista konflikteista voidaan ratkaista samassa ympäristössä kuin konflikti on syntynyt, eikä asiaa tarvitse viedä kolmannen osapuolen ratkaistavaksi. Vain pieni osa kaikista konflikteista ja oikeusriidoista päätyy tuomioistuimeen tai viranomaiskäsitteilyyn. (Ervasti 2002, 586.)

Kuvio 1: Riitapyramidi

(Ervasti 2005, 4.)

Yllä olevalla riitapyramidilla voidaan kuvata erilaisten vääräyskokemusten muuttumista konflikteiksi ja konfliktien kautta oikeusriidoiksi. Pyramidin alaosassa ovat erilaiset vääräyskokemukset ja pyramidin huipulla täysimittaiseen oikeudenkäyntiin päätyneet riidat. Vääräyttä kokenut henkilö kääntyy useissa tilanteissa häntä loukanneen osapuolen puoleen vaatien tältä jonkinlaista korvausta tai hyvitystä. Jos vastapuoli ei suostu, syntyy osapuolten välille konflikti, jonka vuoksi useimmiten käännetään asianajajan tai lakimiehen puoleen, ja asia viedään tuomioistuimen käsiteltäväksi. (Ervasti 2005, 4-5.)

Siviiliriita-asioissa asianosaisilla on mahdollisuus valita heille parhaiten soveltuva riidanratkaisukeino useista eri vaihtoehdoista. Jos osapuolet eivät halua kääntyä tuomioistuimen puoleen, tulee heidän erikseen sopia käytettävästä riidanratkaisumenetelmästä ja olla yhtä mieltä siitä, millaisessa menettelyssä heidän välisensä riita ratkaistaan. Erilaisia vaihtoehtoja riidanratkaisulle ovat esimerkiksi:

1. Osapuolten välinen neuvottelu ja sovinto ilman ulkopuolisten tahojen apua
2. ADR-menettely eli yksityinen sovintomenettely, jossa käytetään ulkopuolista puolueetonta sovittelijaa
3. Tuomioistuinsovittelu
4. Nopeutettu tai yksinkertaistettu välimiesmenettely
5. Normaali ad hoc -välimiesmenettely

6. Institutionaalinen välimiesmenettely
7. Siviiliriita yleisessä tuomioistuimessa sisältäen sopimuksen siitä, että alioikeuden tuomiosta ei valiteta
8. Siviiliriita yleisessä tuomioistuimessa

Yllä mainituista välimiesmenettelyn eri tyypeistä on kerrottu enemmän aliluvussa 2.4. Sovittelun eri tyypit ja riita-asioiden käsittely tuomioistuimessa on jätetty kokonaan tämän opinäytetyön ulkopuolelle. (Ovaska 2007, 368.)

Valtiollisten tuomioistuinten tarjoaman tuomitsemisen ulkopuolelle jäävää riidanratkaisua kutsutaan vaihtoehtoiseksi riidanratkaisuksi (Alternative Dispute Resolution, ADR). Tunnetuimmat vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ovat sovittelu ja välimiesmenettely. Vaihtoehtoinen riidanratkaisu on noussut viime vuosina puheenaiheeksi ja riidanratkaisumenetelmien paremmuudesta on käyty vilkasta keskustelua. Tuomioistuimia on arvosteltu toistuvasti muun muassa hitaudesta, vanhanaikaisuudesta ja joustamattomuudesta, kun taas vaihtoehtoisen riidanratkaisun katsotaan tarjoavan parhaat mahdolliset edellytyksen nyky-yhteiskunnan riita-asioiden ratkaisemiselle. Viime vuosien aikana vaihtoehtoinen riidanratkaisu on tietyllä tapaa tullut virallisemmaksi, ja sen ero valtiolliseen lainkäyttöön on hämärtynyt. Tämä johtuu osittain siitä, että hyvinvointivaltio on ottanut yhdeksi tehtäväkseen vaihtoehtoisen riidanratkaisun, etenkin sovittelun, tarjoamisen. (Clark 2010, 242-243; Koulu 2009, 11-14, 18.)

Riidanratkaisukeinojen tulisi olla samanaikaisesti sekä nopeita, halpoja että varmoja. Näiden vaatimusten samanaikainen toteutuminen ei ole helppoa, ja itse asiassa sitä voisi kuvata lähestulkoon mahdottomaksi. Käytännössä lainsäätäjän on pakko valita tarjotaanko asianosaisille nopea ja kustannuksiltaan halpa, mutta toisaalta ei niin oikeusvarma vaihtoehto, vai otetaanko riski, että asianosaiset eivät saa riita-asiaansa ollenkaan ratkaistua. Suomalaisen oikeudenkäynnin on sanottu juuttuneen juuri tähän ongelmalliseen kysymykseen, sillä korkealaatuista oikeusturvaa pystytään kyllä tarjoamaan, mutta aivan liian hitaasti ja kalliilla. Kaikista riidanratkaisukeinoista, oli kyse sitten tuomioistuimesta tai vaihtoehtoisesta konfliktinratkaisusta, on siis löydettävissä omat hyvät ja huonot puolensa, mutta tuskin mikään keinoista pystyy täyttämään kaikkia ihanne vaatimuksia. (Koulu 2008, 499.)

Oikeudellinen riitakysymys voidaan siis ratkaista myös täysin yksityisten tahojen kesken esimerkiksi siten, että asianosaiset sopivat riitansa antamisesta erityisen välimiesmenettelyn ratkaistavaksi. Yksityiset tahot eivät kuitenkaan voi huolehtia välitystuomion täytäntönpäntästä pakkokeinoin, eli jos riidan hävinnyt osapuoli ei vapaaehtoisesti täytä velvollisuuttaan, on tällöin kuitenkin käännyttävä tuomioistuimen puoleen. (Ovaska 2007, 25.)

Välimiesmenettelyn eräs tärkeä piirre on se, että menettelyssä voidaan saada aikaan oikeudellisesti täysin sitova ratkaisu. Pääsääntöisesti oikeuskysymystä ei siis voida enää saattaa uudelleen tutkittavaksi, ja osaltaan juuri tästä syystä millainen tahansa riidanratkaisumenettely ei voikaan olla täytäntöönpanotoimen perustana. Tuomion sitovuus sekä se, että ratkaisuun ei pääsääntöisesti voida hakea muutosta tekevät välimiesmenettelystä nopeamman vaihtoehdon riidanratkaisulle kuin perinteinen tuomioistuinkäsittely. Välimiesmenettelyn nopeus korostuu etenkin silloin, kun riita-asia viedään tuomioistuimessa kaikkien kolmen portaan läpi, eli asia käsitellään käräjäoikeuden lisäksi myös hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa. Yleiseen tuomioistuimeen viety riita-asia voi lisäksi joutua jonoon odottamaan käsitteilyvuoroaan, kun taas välimiesmenettelyssä asia voidaan ottaa heti käsiteltäväksi. (Hoppu 2008, 3; Ovaska 2007, 25.)

Tuomioistuinmenettelyssä oleellisia periaatteita ovat käsittelyn julkisuus, välittömyys, keskitys ja suullisuus. Vuonna 2007 julkisuusperiaate vahvistettiin lailla oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa (OikJulkL). Välimiesmenettelyn lähtökohdat ovat sen sijaan aivan erilaiset, sillä menettelyssä tulee hyvin pitkälti noudattaa sitä, mitä asianosaiset ovat keskenään sopineet esimerkiksi menettelyn paikan suhteen. Asianosaiset eivät sen sijaan pysty sopimaan riita-asiansa käsittelystä valitsemassaan tuomioistuimessa, sillä toimivaltainen tuomioistuin määräytyy tapauskohtaisesti lain mukaan, kuten moni muukin tuomioistuinkäsittelyä koskeva seikka. Välimiesmenettely on lähes täydellinen vastakohta tuomioistuinmenettelyn periaatteille. Välimiesmenettelyssä ei esimerkiksi toteudu julkisuusperiaate, sillä menettelyssä korostetaan yksityisyyttä ja luottamuksellisuutta. Myöskään suullisuus ei ole välimiesmenettelyssä pakollista, sillä menettely voidaan käydä kokonaan kirjallisesti. Välimiesmenettelyssä ei tarvitse noudattaa välittömyys- tai keskitysperiaatetta, sillä menettely saadaan aikataulullisesti järjestää sen mukaan, miten asianosaiset ovat sopineet, eikä välimiesmenettelyssä esitettävää aineistoa ole pakko esittää suoraan välimiehille. (Lindfors 2009, 17-22.)

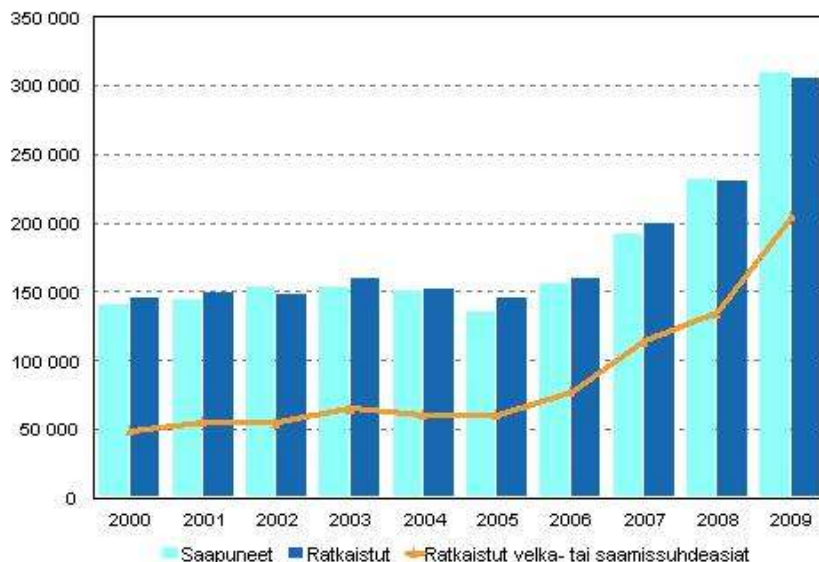
Tänä päivänä Suomessa eniten käytetyt riidanratkaisukeinot kaupallisissa riita-asioissa ovat tuomioistuinkäsittely ja välimiesmenettely. Kaupallisten riitojen lisäksi välimiesmenettelyä käytetään erityisesti esimerkiksi teollisuuden ja rakennusliiketoiminnan alalla toimivien yritysten välisten riitojen ratkaisemiseen. Välimiesmenettely tulee kyseeseen myös yksityishenkilöiden välissä riidanratkaisussa, joskin se on paljon vähäisemmässä käytössä yksityishenkilöiden välisenä kuin yritysten välisenä riidanratkaisukeinona. Sen sijaan välimiesmenettelyn käyttöä kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan tai työnantajan ja työntekijän välisten riita-asioiden selvittämiseen ei suositella edellä mainittujen osapuolten epätasasuhtaisuuden takia. (Clark 2010, 235; Ovaska 2007, 26.)

Varsinkin kansainvälisissä riita-asioissa välimiesmenettelyn käyttö on tänä päivänä erittäin yleistä ja se katsotaan enemmän säännöksi kuin poikkeukseksi. Jos esimerkiksi suomalainen ja espanjalainen yritys tekevät sopimuksen, harvoin kumpikaan osapuolista haluaa, että sopimuksesta aiheutuneet mahdolliset riidat ratkaistaan toisen osapuolen kotimaassa sijaitsevassa tuomioistuimessa. (Välimiesmenettelystä joustavuutta liike-elämän riitoihin 2009.)

Välimiesmenettelyn julkisuudessa saama kuva koetaan yleisesti melko huonoksi. Varsinkin Ruotsissa välimiesmenettelystä on kirjoitettu lehdistössä paljon negatiivisia artikkeleita. Myös kotimaisesta oikeuskirjallisuudesta käy hyvin ilmi, että välimiesmenettelyä koskeva uutisointi on jokseenkin kielteistä ja ennakkoluuloista. Negatiivinen julkisuuskuva perustuu muun muassa välimiehistä annettuun epämääräiseen kuvaan ja onpa välimiesmenettelyä kutsuttu jopa salamyhkäiseksi toiminnaksikin. Välimiesmenettely on koettu enemmänkin tuottoisaksi liiketoiminnaksi, kuin aidosti asianosaisten ongelmien ratkaisua varten tarjotuksi vaihtoehdoksi. Negatiivinen julkisuuskuva ei kuitenkaan tiettävästi ole vaikuttanut välimiesmenettelyn käyttöön, sillä tilastojen mukaan välimiesmenettelyn käyttö on merkittävästi lisääntynyt viime vuosien aikana. (Koulu, Turunen & Koulu 2009, 380-385.)

Välimiesmenettelyn käytön lisääntymiseen ovat vaikuttaneet muun muassa prosessi- ja tuomioistuinlaitoksen uudistukset. Uudistusten vuoksi moni kokee, että oikeudenkäynti on hidastunut, tullut kankeammaksi ja monivaiheisuutensa takia jopa kalliimmaksi. Asianosaiset osavat lisäksi tänä päivänä vaatia tuomarilta asiantuntemusta. Edellä mainittujen syiden lisäksi välimiesmenettelyn käyttöä lisäsi huomattavasti vuonna 1992 uudistettu laki välimiesmenettelystä, jossa säädettiin että välimiesten tulee perustaa tuomionsa lakiin. Aikaisemman, eli vuoden 1928 lain mukaan välimiehet saivat nimittäin perustaa tuomionsa siihen, minkä he oikeuden ja kohtuuden mukaan katsoivat tarpeelliseksi. (Lindfors 2009, 31-32.)

Vaihtoehtoisten riidanratkaisukeinojen lisääntymistä ei voi pitää irrallisena ilmiönä, vaan sillä katsotaan olevan yhteys muihin yhteiskunnallisiin kehityssuuntauksiin. Lähes kaikissa teollisuusmaissa on viimeisten vuosikymmenten aikana havaittu, että tuomioistuimissa käytävien oikeudenkäyntien määrä on laskenut. Varsinkin liike-elämään liittyvien riita-asioiden määrä tuomioistuimissa on vähentynyt huomattavasti. Tämä herättääkin kysymyksen siitä, onko oikeudenkäyntien vähenemisellä ja vaihtoehtoisten riidanratkaisukeinojen yleistymisellä jonkinlainen yhteys. Osa tutkijoista on sitä mieltä, että vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot vetävät riita-asioita pois tuomioistuinta. Osa tutkijoista taasen tukee käsitystä siitä, että vaihtoehtoisilla riidanratkaisukeinoilla ratkaistaan sellaisia piileviä riitoja, jotka olisivat muutoin jääneet vaille ratkaisua. (Koulu 2006, 7-8.)

Kuvio 2: Käräjäoikeuksien riita-asiat vuosina 2000-2009
(Tilastokeskus. Käräjäoikeuksien siviiliasioiden ratkaisut 2009.)

Välimiesmenettelyn merkitys riidanratkaisukeinona on sen viime vuosien lisääntyneestä käytöstä huolimatta edelleen melko pieni verrattuna tuomioistuinkäsittelyiden määrään. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2009 käräjäoikeuksissa käsiteltiin yhteensä 304 928 riita-asiaa, kun taas samana vuonna Keskuskauppakamarin välityslautakunnalle saapui yhteensä 65 välimiesmenettelyhakemusta. Keskuskauppakamarin tilastot eivät tietenkään kerro kaikista Suomessa käydyistä välimiesmenettelyistä, mutta edellä esitetyt lukumäärät antavat kuitenkin lukijalle tarkemman kuvan siitä, miten suuri merkitys tuomioistuimella edelleen on riidanratkaisussa, vaihtoehtoisista riidanratkaisukeinoista huolimatta. (Tilastokeskus. Käräjäoikeuksien siviiliasioiden ratkaisut 2009.)

2.2 Keskeinen välimiesmenettelyä koskeva lainsäädäntö ja ohjeistus

Laki välimiesmenettelystä (VML) on säädetty 23.10.1992 ja se tuli voimaan saman vuoden joulukuun alusta. Lain pääsisältö on pysynyt säätämisen jälkeen olennaisesti samana, eli lakiin tehdyt muutokset eivät ole olleet laaja-alaisia. Kaikki Pohjoismaiset välimiesmenettelyä säätelevät lait ovat myös suurelta osin sisällöllisesti melko samankaltaisia. Vaikka Suomessa vuonna 1992 säädetty VML onkin näennäisesti melko uusi laki, on sen silti sanottu edustavan hieman vanhempaa skandinaavista sääntelyperinnettä. (Koulu ym. 2009, 379, 392.)

VML:n uudistaminen onkin koettu tarpeelliseksi, jotta välimiesmenettely voisi säilyttää kilpailukykyänsä ja tarjoaisi hyvän vaihtoehdon riidanratkaisumarkkinoilla. Lainsäädännön kehittämällä on kuitenkin tietynlaiset rajoitteensa, sillä VML pohjautuu pitkälti New Yorkin yleissopimukseen ja UNCITRAL:n säännöksiin. Vuonna 1992 voimaan tullutta lakia edelsi vuonna 1928

annettu laki välimiesmenettelystä. Suomessa välimiesmenettelyn käytöllä on siis pitkä perinne. (Lindfors 2009, 40-41; Rowley 2010, 271.)

VML:n 2-50 §:ssä säädetään välimiesmenettelystä, joka on tarkoitettu tapahtuvaksi Suomessa. Pykälissä käsitellään välityssopimusta ja sen edellytyksiä, välimiehiä ja heihin kohdistuvia vaatimuksia, itse menettelyä, välitystuomiota ja sen pätemättömyyttä, kumoamista sekä täytäntöönpantavuutta, välimiesmenettelyn kustannuksia sekä oikeuspaikkaa. Lain loppusäännöksissä eli 51-55 §:ssä puolestaan säädetään vieraassa valtiossa tapahtuneen välimiesmenettelyn ja välityssopimuksen vaikutuksista Suomessa, sekä vieraassa valtiossa annetun välitystuomion voimassaolosta ja täytäntöönpanosta Suomessa. (VML 967/1992.)

VML sisältää varsin niukasti pakottavia säädöksiä. Pakottavien säädösten vähäisellä määrällä pyritään siihen, että asianosaisilla olisi mahdollisuus sopia keskenään mahdollisimman laajasti menettelyn kulusta. Menettelyä rajoittavat oikeastaan ainoastaan ne seikat, joiden perusteella välitystuomio voidaan kumota. Välimiesmenettelyn asettamisvirheiden ohella näitä seikkoja ovat toimivallan ylitys, välimiehen esteellisyys ja puutteellinen tilaisuus asian ajamiseen. Välimiesmenettelyä koskevat tuomioistuinpäätökset ovat harvinaisia, mutta olevassa olevilla tuomioistuinpäätöksillä on suuri painoarvo välitysoikeudellisten säännösten tulkinnaissa. (Lindfors 2009, 35; Rowley 2010, 271, 277.)

Toinen välimiesmenettelyä koskeva merkittävä säädös on New Yorkissa 10.6.1958 tehty yleissopimus, joka saatettiin Suomessa lailla voimaan vuonna 1962. Yleissopimuksessa käsitellään ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa, ja sopimus sisältää yhteensä 16 artiklaa. Yleissopimuksen ensimmäisen artiklan mukaisesti sopimusta sovelletaan sellaisten välitystuomioiden tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon, jotka on annettu jonkin muun valtion alueella kuin sen, jossa välitystuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa pyydetään, ja jotka ovat aiheutuneet luonnollisten tai oikeushenkilöiden välisistä riitakysymyksistä. Sopimusta sovelletaan myös välitystuomioihin, joita ei pidetä kotimaisina välitystuomioina siinä valtiossa, jossa niiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa pyydetään. (New Yorkin yleissopimus, 10.6.1958.)

New Yorkin yleissopimuksen solmineet jäsenmaat siis pitävät pätevinä kirjallisia sopimuksia, joissa on sovittu välimiesmenettelystä kaikissa tai tietyissä riitakysymyksissä, jotka ovat välimiesmenettelyssä ratkaistavissa. Sopimusvaltioiden on tunnustettava välitystuomio sitovaksi ja pantava se täytäntöön täytäntöönpanovaltion menettelysääntöjen mukaisesti. Jos jossakin sopimusvaltiossa on tullut yleisessä tuomioistuimessa vireille asia, josta on tehty sellainen välityssopimus jota tuomioistuin ei katso mitättömäksi, muutoin vaikutusta vailla olevaksi tai mahdottomaksi täyttää, tulee tuomioistuimen tällöin toisen asianosaisen pyynnöstä ohjata asianosaiset käyttämään välimiesmenettelyä. (New Yorkin yleissopimus, 10.6.1958.)

UNCITRAL eli YK:n kansainvälisen kaupan järjestö on laatinut erityisen välimiesmenettelyä koskevan mallilain, joka toimii monien maiden välimiesmenettelylainsäädännön perustana. Muun muassa tästä syystä eri valtioiden välimiesmenettelylainsäädäntö onkin sisällöltään hyvin lähellä toistaan. UNCITRAL on myös laatinut välimiesmenettelyä koskevat säännöt, joihin voidaan viitata välityssopimuksessa. Tällöin välimiesmenettely tapahtuu näiden sääntöjen mukaisesti, paitsi niissä tapauksissa, joissa välimiesmenettelyvaltion pakottava lainsäädäntö poikkeaa UNCITRAL:n säännöistä. Kolmanneksi UNCITRAL on vuonna 1996 hyväksynyt välimiesmenettelyä koskevat yleiset ohjeet. Nämä ohjeet ovat luonteeltaan epäviralliset, eivätkä ne ole oikeudellisesti sitovia. Niillä on kuitenkin huomattava merkitys eri valtioiden välimiesmenettelyiden yhtenäistämisen kannalta. Ohjeiden tarkoitus on avustaa välimiesmenettelyyn osallistuvia tahoja selvittämällä tiettyjä kysymyksiä, jotka voivat olla tarpeellisia välimiesmenettelyn toimittamisessa. (Ovaska 2007, 30-31.)

2.3 Välimiesmenettelyn kohteena olevan asian edellytykset

VML asettaa tietyt edellytykset niille oikeuskysymyksille, jotka voidaan ratkaista välimiesmenettelyssä. Vaikka riita-asia olisi lain mukaan välimiesmenettelykelpoinen, tulee tällöin kuitenkin muistaa, että asian käsittely välimiesmenettelyssä edellyttää aina asianosaisten välistä sopimusta, eli välityssopimusta. Välityssopimuksesta on kerrottu enemmän luvussa 3. Lain asettamat edellytykset välimiesmenettelyssä käsiteltävälle asialle käyvät puolestaan ilmi VML:n 2 §:stä, ja ne ovat seuraavat:

1. Asian on oltava yksityisoikeudellinen
2. Kyseessä tulee olla riitakysymys
3. Asiassa on voitava tehdä sovinto
4. Asia voi koskea sekä jo olemassa olevaa riitaa, että sopimuksesta ilmaistusta oikeussuhteesta mahdollisesti tulevaisuudessa ilmenevää riitaa, jollei laissa ole toisin säädetty.

Välimiesmenettelyn kohteena voi siis olla ainoastaan oikeudellinen kysymys. Tällä tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi julkisen moraalien tai yleisen järjestyksen vastaiset asiat eivät ole luonteeltaan sellaisia, että ne voitaisiin ratkaista välimiesmenettelyssä. Yksityisoikeudellisuutta koskeva edellytys tarkoittaa sitä, että riitakysymyksen tulee olla luonteeltaan sellainen, että riidan kohteen ratkaisu on mahdollista tehdä kokonaisuudessaan ilman viranomais-tahon puuttumista asiaan. Jos jokin julkisoikeudellinen taho, kuten kunta tai valtio, on asiasa osallisena tai osallistuu asiaan muuten kuin viranomaisen ominaisuudessa, ei tällainen julkisoikeudellisen osapuolen osallistuminen luo estettä riidan ratkaisemiselle välimiesmenettelyssä. (Rowley 2010, 274; Ovaska 2007, 31-33.)

Jotta asia voidaan saattaa käsiteltäväksi välimiesmenettelyyn, on asianosaisten välillä oltava jonkinlaista riitaisuutta. Osapuolet voivat olla yhtä mieltä esimerkiksi siitä seikasta, että sopimusehtoja on rikottu, ja erimielisyyttä voi aiheuttaa vaikkapa se, että sopimusehtoja rikkonut osapuoli ei suostu suorittamaan korvausta. Välimiesmenettelyssä ei voida ratkaista rikosoikeudellisia asioita. (Ovaska 2007, 35-36.)

Välimiesmenettelyn kohteeksi voidaan ottaa vain dispositiivinen riita-asia eli sellainen asia, jossa sovinto on sallittu. Tämä tarkoittaa sitä, että asianosaiset saavat tehdä asiassa sovinnon ilman viranomaisen tai tuomioistuimen puuttumista asiaan. Se, onko jokin riitakysymys dispositiivinen vai indispositiivinen, määräytyy lain säännösten mukaisesti. Esimerkiksi kilpailuoikeuteen liittyy vahva julkisoikeudellinen intressi, ja näin ollen kilpailuoikeuteen liittyvien asioiden välimiesmenettelykelpoisuus oli pitkään epäselvä ja kiistelty kysymys niin Suomessa kuin muualla maailmassa. Vuonna 1985 Yhdysvaltain korkein oikeus kuitenkin antoi ratkaisun, jossa korkein oikeus totesi, että riita-asia ei automaattisesti muutu välimiesmenettelykelvottomaksi vain sen vuoksi, että asia on kilpailuoikeusliitännäinen. Tämä Yhdysvaltain korkeimman oikeuden ratkaisu laski perustan myös muiden maiden kannoille, ja nykyään vallitseva käsitys on, että kilpailuoikeuskytkentä ei estä asian käsittelyä välimiesmenettelyssä. Esimerkiksi Ruotsissa tämä käsitys on jopa otettu osaksi lakia. (Rowley 2010, 274; Ojanen 2005, 557; Ovaska 2007, 36-37.)

Välimiesmenettelystä voidaan sopia jo olemassa olevasta riidasta tai vasta mahdollisesti tulevaisuudessa ilmenevän riitaisuuden varalta. Käytännössä on melko yleistä, että välimiesmenettelystä sovitaan osapuolten sopimussuhteessa vastaisuudessa mahdollisesti syntyvien riitojen varalta, sillä useat vakiosopimusehdot sisältävät lausekkeen välimiesmenettelyn valitsemisesta riidanratkaisukeinoksi sopimuksesta aiheutuvien riitaisuuksien selvittämiseksi. Laissa voidaan kuitenkin erinäisiä tilanteita varten säätää, ettei tulevaisuuden varalta tehty välimieslauseke ole sitova. Tällainen säännös löytyy esimerkiksi Kuluttajansuojalaista. KSL 12 luvun 1 d §:n mukaan ennen riidan syntymistä tehdyn sopimuksen ehto, jonka mukaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välinen riita-asia on ratkaistava välimiesmenettelyssä, ei sido kuluttajaa. (Ovaska 2007, 39; KSL 12:1.)

2.4 Välimiesmenettelyn tyyppi-jaottelu

Välimiesmenettelyt voidaan jakaa kahteen perustyyppiin, jotka ovat ns. ad hoc -menettely ja institutionaalinen menettely. Ad hoc -menettelyllä tarkoitetaan välimiesmenettelyä, joka toimitetaan ilman minkään erityisen välitysinstituutin myötävaikutusta. Ad hoc -menettely siis nojautuu kansalliseen välimiesmenettelyä koskevaan lainsäädäntöön ja asianosaisten tekemään välityssopimukseen. Institutionaalinen menettely nimensä mukaisesti puolestaan nojau-

tuu jonkin tietyn välitysinstituutin, esimerkiksi Keskuskauppakamarin välityslautakunnan, sääntöihin, ja asianosaiset voivat turvautua menettelyyn liittyvissä asioissa välitysinstituutin apuun. Ad hoc -menettelyn ja institutionaalisen menettelyn välinen raja on kuitenkin häilyvä, ja usein voikin olla tulkinnanvaraista, kummasta menettelytyypistä on kysymys. Kaikissa tapauksissa ei edes ole tarkoituksenmukaista yrittää luokitella välimiesmenettelyä tietyn tyyppiseksi. (Keskuskauppakamarin välityslautakunnan säännöt; Ovaska 2007, 125-126.)

Legaalinen eli lakisääteinen välimiesmenettely on eräs välimiesmenettelyn erityistapaus. Legaalinen välimiesmenettely ei perustu osapuolten väliseen sopimukseen, vaan suoraan lain sääntökseen. Käytännössä tärkein legaalisen välimiesmenettelyn alue on osakeyhtiöoikeus, sillä OYL:n mukaan tietyissä tilanteissa riita-asiat tulee ratkaista välimiesmenettelyssä. Tällainen tilanne syntyy lunastusoikeutta ja lunastushintaa koskevien erimielisyyksien kohdalla. Tuomioistuin ei saa ottaa käsiteltäväkseen edellä mainittuja seikkoja koskevia riita-asioita, eli ne tulee lain mukaan viedä välimiesoikeuden ratkaistavaksi. (Hoppu 2008, 880; Ovaska 2007, 136.)

3 Välityssopimus

3.1 Yleistä

Lähtökohtaisesti oletetaan, että jos asianosaisten välillä ei ole tehty erityistä sopimusta muusta toimintatavasta, he käyttävät riitaisuksiensa ratkaisemiseen tapauskohtaisesti soveltuvaa tuomioistuinpalvelua. Välimiesmenettelylaki edellyttääkin, että välimiesmenettelyn käyttämisestä riidanratkaisukeinona on oltava sopimus asianosaisten välillä. Sopimusta välimiesmenettelyn käyttämisestä riidanratkaisukeinona kutsutaan välityssopimukseksi. (Ovaska 2007, 47.)

Välityssopimus sitoo pääsääntöisesti vain niitä osapuolia, jotka ovat kirjallisesti tehneet sopimuksen. Lain mukaan välityssopimukseen voi tulla myös veloitetuksi muissakin tilanteissa, kuten esimerkiksi silloin, jos ottaa vastaan lahjan tai testamenttisaannon, jonka osalta on määrätty riidan käsittelystä välimiesmenettelyssä. Välityssopimuksen tarkoituksena on sopia juuri välimiesmenettelyn käytöstä asianosaisten välillä olevan riidan tai heidän oikeussuhteestaan vastaisuudessa ilmenevän riidan ratkaisuprosessina. Lisäksi välityssopimuksen tarkoitus on määrittellä, mitä ehtoja asianosaiset haluavat noudattaa asiassaan. Käytännössä välityssopimus voi olla pituudeltaan vain yhden lauseen mittainen, tai ääritapauksessa jopa useiden sivujen mittainen erillinen sopimus. (Ovaska 2007, 47, 64.)

Välityssopimuksessa olisi hyvä mainita erikseen välimiesmenettelyn paikka, joskaan laki ei tähän velvoita. Varsinkin jos osapuolet ovat eri maista, on tärkeää ottaa sopimuksessa kantaa

välimiesmenettelyn paikkaan, sillä muutoin kysymys voi käydä epäselväksi. Luonnollisesti jos molemmat osapuolet ovat suomalaisia, ja myös riita on syntynyt Suomessa, ei tulkintaongelmaa todennäköisesti pääse syntymään. Jos menettelyn paikka sijaitsee Suomessa, menettelyyn sovelletaan Suomen lakia. Tätä asianosaiset eivät voi sopimuksella muuttaa. Jos välimiesmenettelyn paikka sen sijaan sijaitsee ulkomailla, tarkoittaa tämä sitä, että Suomen välimiesmenettelylainsäädäntö ei tule sovellettavaksi. (Ovaska 2007, 59-60.)

Välityssopimuksessa voidaan myös päättää välimiesten lukumäärästä ja henkilöstä, salassapitokysymyksistä sekä siitä, mitä kieltä tai kieliä menettelyssä käytetään. Välityssopimuksessa voidaan lisäksi sopia myös menettelyllisistä seikoista, kuten todistuskeinoista. VML ottaa varsin löyhän asenteen välityssopimuksen muotovaatimusten suhteen. Laissa säädetty muotovaatimukset on käsitelty tarkemmin luvussa 3.2. (Ovaska 2007, 61-63.)

Jos osapuolten välinen riita on päätyntä ratkaistavaksi välimiesmenettelyssä, lakkaa välityssopimuksen voimassaolo siltä osin, kuin välimiesoikeus on antanut asiassa lopullisen ratkaisun. Jos välimiesmenettelyssä ratkaistu riita on koskenut vain osaa asianosaisten oikeussuhteesta, välityssopimus on edelleen voimassa muilta osin. Jos välimiehet katsovat riidan välityskelvottomaksi tai prosessilta puuttuu muita edellytyksiä, ei asiaa voida saattaa välimiesmenettelyn ratkaistavaksi, ja välityssopimuksen voimassaolo lakkaa. (Ovaska 2007, 97.)

Asianosaiset voivat myös yhdessä sopia, että välityssopimus puretaan. Itse välityssopimukseenkin on voitu sopia ehtoja, joiden mukaan välityssopimuksen voimassaolo lakkaa. Välityssopimusta ei kuitenkaan voida irtisanoa yksipuolisesti, ellei tällaisesta mahdollisuudesta ole nimenomaan erikseen sovittu. Tuomioistuin voi myös todeta välityssopimuksen pätemättömäksi asianosaisten vaatimuksesta, jolloin välityssopimus lakkaa olemasta. Jos oikeussuhde jota varten välityssopimus on tehty lakkaa, myös välityssopimuksen voimassaolo lakkaa. (Ovaska 2007, 98-99.)

3.2 Muotovaatimukset

VML määrittää välityssopimuksen ainoaksi varsinaiseksi muotovaatimukseksi sen, että sopimus on tehtävä kirjallisesti. Suullinen sopimus ei siis ole riittävä välimiesmenettelyn aikaansaamiseksi. Välityssopimuksen ei katsota täyttävän muotovaatimusta edes silloin, vaikka toinen asianosainen laatii sopimuksen kirjallisesti ja allekirjoittaa sen, mutta toinen osapuoli hyväksyy sopimuksen ainoastaan suullisesti. Välityssopimukseen ei tarvita todistajia, eivätkä edes sopimuksen osapuolten alkuperäiset allekirjoitukset ole aina välttämättömiä. (Rowley 2010, 273; Ovaska 2007, 49-50.)

Välityssopimuksesta on ilmentävä kaksi osaa, jotka ovat riitakysymyksen tai oikeussuhteen määrittely ja ilmoitus siitä, että kyseinen asia annetaan välimiesten ratkaistavaksi. Jos toinen edellä mainituista osista puuttuu tai on ilmaistu vaillinaisesti, ei tällöin ole kyseessä pätevä välityssopimus. VML:n mukaan sopimuksen ei tarvitse olla juuri välimiesmenettelyä varten laadittu sopimus, vaan sopimus voi sisältyä esimerkiksi asianosaisten väliseen kirjeenvaihtoon, sähkösanomien vaihtoon tai kaukokirjoitintiedotuksien tai muiden vastaavalla tavalla tuotettujen asiakirjojen vaihtoon. VML 3 §:n mukaan kirjallinen välityssopimus on katsottava tehdyksi myös silloin, kun edellä tarkoitettussa sopimuksessa tai kirjeenvaihdossa on viitattu muuhun asiakirjaan, johon sisältyy määräys välimiesmenettelystä. (Rowley 2010, 273; Ovaska 2007, 50-53; VML 3 §.)

3.3 Välityslauseke

Käytännössä välityssopimus tehdään useimmiten niin, että asianosaisten väliseen sopimukseen sisällytetään erityinen välityslauseke. Välityslauseke voi olla esimerkiksi seuraavanlainen: *”Tästä sopimuksesta aiheutuvat riidat ratkaistaan välimiesmenettelyssä.”* Jos molemmat osapuolet ovat suomalaisia, eikä sopimus sisällä muuten kansainvälisiä piirteitä, edellä mainittu lauseke sisältää tarpeellisen määrän informaatiota. Jos riita-asiassa on kuitenkin epäselvää, missä välimiesmenettely järjestetään tai minkä maan lakia asian ratkaisemiseen sovelletaan, on näistä asioista syytä sopia tarkemmin välityslausekkeessa tai erillisessä sopimuksessa. Vaikka välityslauseke itsessään onkin vain osa muuta sopimusta tai asiakirjaa, lauseke katsotaan silti omaksi sopimukseksi. Välityslauseke ei siten välttämättä ole pätemätön, vaikka sopimus jonka osana välityslauseke on, olisi pätemätön. (Rowley 2010, 274; Ovaska 2007, 54-56.)

Oikeuskirjallisuudessa moititaan usein sitä, että välityslausekkeen laatimiseen ei kiinnitetä läheskään aina tarpeeksi huomiota. Sopimuksen osapuolet ovat useimmiten kiinnostuneita kaupallisista sopimusehdoista, eikä riidan syntymisen mahdollisuutta oteta välttämättä huomioon. Välityslauseke voidaan myös kopioida sopimukseen rutiininomaisesti aikaisemmasta sopimus pohjasta, eikä tällöin ajatella sitä, miten hyvin tai huonosti välityslauseke soveltuu tekeillä olevaan sopimukseen. (Savola 2008, 14.)

Välityslausekkeen muotoilussa pitäisi kuitenkin olla tarkka, sillä pahimmillaan huolimattomasti muotoiltu lauseke voi olla pätemätön, eikä sopijapuoli tällöin saa riita-asiaa lainkaan välimiesmenettelyn ratkaistavaksi. Virheellinen välityslauseke voi myös mahdollistaa sen, että välitystuomio pystytään moitekanteella kumoamaan, tai välitystuomiota ei pystytä lainkaan panemaan täytäntöön. Vaikka huolimattomasti laadittu välityslauseke ei johtaisi edellä mainittuihin jyrkkiin lopputuloksiin, voi huonosti laadittu lauseke silti aiheuttaa lisäkustannuksia ja viivästyttää välimiesmenettelyä. (Savola 2008, 15.)

Erilaiset välitysinstituutit, kuten Keskuskauppakamari, UNCITRAL, ICC ja CIETAC, ovat laatineet omia suosituksiaan välityslausekkeiden sisällöstä, jolloin noudatetaan kyseisen instituutin sääntöjen mukaista menettelyä. Suomessa välitysinstituutit ovat erikoistuneet, eli ne tarjoavat ainoastaan välimiesmenettelyyn liittyviä palveluita, eivätkä esimerkiksi institutionaalisia sovittelupalveluita. Sen sijaan eräät ulkomaiset välitysinstituutit, kuten CIDRA ja AAA, toimivat myös sovitteluinstituutteina. (Koulu 2006, 41.)

4 Välimiehet

Useimmissa riidanratkaisumenetelmissä osapuolten välistä konfliktia on ratkaisemassa ulkopuolinen, kolmas taho. Esimerkiksi tuomioistuimessa konfliktin ratkaisee tuomari. Myös välimiesmenettelyssä osapuolten riita-asian ratkaisee puolueeton ja ulkopuolinen kolmas taho, jota kutsutaan välimieheksi. Kun tuomioistuimessa riita-asian ratkaisuun on mahdollista valita yhden tuomarin sijasta esimerkiksi kolmen tuomarin kokoonpano, myös välimiesmenettelyssä voidaan käyttää yhden välimiehen sijasta useampia välimiehiä. (Ervasti 2000, 1247.)

Välimiesten tehtävänä on ratkaista asianosaisten välinen riita-asia puolueettomasti, tasapuolisesti ja joutuisasti. Asianosaisilla on puolestaan velvollisuus suorittaa välimiehille korvauksensa heidän tekemästään työstä. Välimiesten ja asianosaisten välillä katsotaan näin ollen vallitsevan sopimussuhteeseen rinnastuva suhde. Välimiesmenettelyn luottamuksellisuudesta ei ole varsinaisia lakisäätteisiä määräyksiä, mutta Suomessa on yleisesti hyväksyttyä ja suositeltavaa, että välimiehet eivät saa tuoda ilmi välimiesmenettelyn aikana saamiaan tietoja. Jos välimies kuitenkin kuuluu Suomen Asianajajaliittoon, häntä sitovat tarkat määräykset luottamuksellisuudesta ja salassapidosta. (Möller 2005, 971-972; Rowley 2010, 276, 284.)

Asianosaiset voivat itse valita käytettävät välimiehet sen mukaan, keillä on asianosaisten arvion mukaan parhaat edellytykset ja asiantuntemus juuri heidän asiansa ratkaisemiseen. Laisissa ei ole asetettu rajoitusta välimiesten lukumäärän suhteen. Tyypillisin on kolmen välimiehen kokoonpano, ja tämä on myös VML 7 §:n mukaan käytäntö silloin, jos muusta lukumäärästä ei ole erikseen sovittu. Usein voidaan myös käyttää vain yhtä välimiestä, jonka molemmat osapuolet valitsevat yhdessä. Useamman kuin kolmen välimiehen käyttäminen on harvinaista, mutta se voi olla tarkoituksenmukaista silloin, jos kyseessä on poikkeuksellisen laaja tai epäselvä asia. (Turunen, Koulu, Sisula-Tulokas & Tepora 2007, 84-85; Ovaska 2007, 101-102; VML 7 §.)

Päätöksenteon kannalta on suositeltavaa valita pariton määrä välimiehiä. Jos välimiehiä on parillinen määrä, on kummallakin asianosaisella oikeus valita yhtä monta välimiestä. Jos välimiehiä on parillinen määrä ja äänestyksessä äänet menevät tasan, on puheenjohtajan ääni

pääsääntöisesti ratkaiseva. Jos välimiehiä on kuitenkin vain kaksi, tulee heidän olla yksimielisiä tuomion suhteen. (Ovaska 2007, 101.)

4.1 Välimiesten pätevyysvaatimukset

Laki ei aseta välimiehille erityisiä pätevyysvaatimuksia. VML 8 §:n mukaan jokainen täysi-ikäinen henkilö, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu voi toimia välimiehenä. Asianosaiset voivat myös keskenään sopia tiettyjä vaatimuksia, jotka valittujen välimiesten tulee täyttää. Tällaisia sovittuja vaatimuksia voivat olla vaikkapa vaatimus tietystä koulutuksesta tai muusta erityisasiantuntemuksesta. (Rowley 2010, 275; Ovaska 2007, 102-103; VML 8 §.)

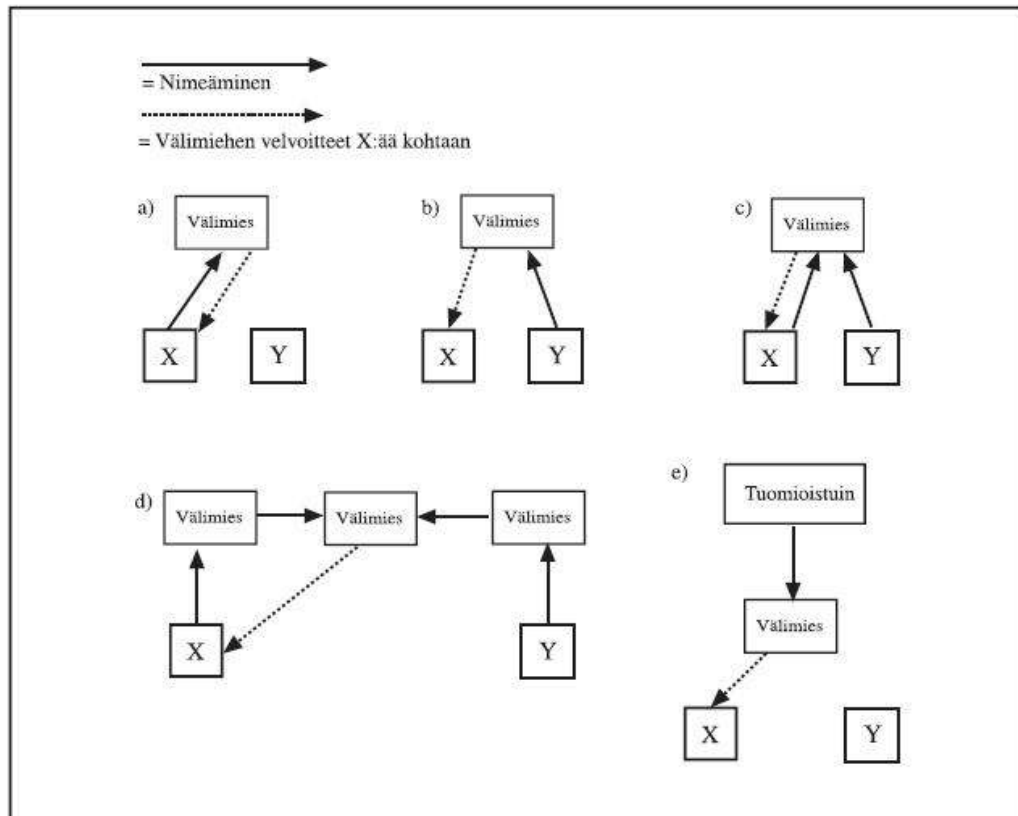
VML 8 §:n mukaan Suomessa tapahtuvassa välimiesmenettelyssä välimiehenä saa toimia myös muu kuin Suomen kansalainen. Välimiehen kansalaisuutta tai asuinpaikkaa ei siis ole mitenkään rajoitettu kotimaisessa välimiesmenettelyssä. (Rowley 2010, 275; VML 8 §.)

4.2 Välimiesten valinta

Välimiesten valintamenettelystä säädetään VML 12-13 §:ssä. Lain mukaan välimiesmenettely alkaa siten, että asianosainen, joka haluaa viedä riidan ratkaistavaksi välimiesmenettelyyn, ilmoittaa tästä vastapuolelle kirjallisesti. Vastapuolelle toimitettavassa kirjallisessa ilmoituksessa tulee olla viittaus välityssopimukseen. Lisäksi ilmoituksessa tulee tarpeen mukaan yksilöidä ratkaistavaksi jätettävä riitakysymys, jollei riitakysymys ilmene jo välityssopimuksesta. (VML 12 §.)

Ilmoituksessa tulee myös mainita välimiesmenettelyä vaativan osapuolen nimeämät välimiehet tai välimies. Samalla ilmoituksessa on kehoitettava myös toista osapuolta nimeämään omat välimiehensä. Asianosainen ei saa ilman vastapuolen suostumusta peruuttaa tai vaihtaa nimeämäänsä välimiestä, mikäli kyseinen välimies on jo ilmoitettu vastapuolelle. Välimiestä ei katsota nimetyksi silloin, jos nimitetty välimies ei täytä lain tai osapuolten asettamia pätevyysvaatimuksia. (Ovaska 2007, 104; VML 12 §.)

Jos välityssopimus sisältää ehdon, jonka mukaan joku muu taho kuin asianosaiset nimeää välimiehen tai välimiehet, tulee edellä mainittu kirjallinen ilmoitus toimittaa myös sille taholle, jonka tulee nimetä välimies tai välimiehet. Tällöin kirjalliseen ilmoitukseen tulee sisällyttää pyyntö, että nimeämisen suorittava taho suorittaa välimiehen tai välimiehien nimeämisen. (VML 12 §.)

Kuvio 3: Välimiehen nimeäminen
(Norros 2004, 1126.)

Yllä olevasta kuviosta kolme käyvät ilmi eri tavat, joilla välimies voi tulla nimetyksi tehtäväänsä. Tilanteessa A osapuoli X on itse nimennyt välimiehen. Tilanteessa B osapuoli X:n vastapuoli Y on nimennyt välimiehen. Tilanteessa C osapuolet X ja Y ovat yhdessä nimenneet välimiehen. Tilanteessa D osapuolten X ja Y valitsemat välimiehet ovat yhdessä valinneet välimiehen puheenjohtajaksi. Tilanteessa E välimies on välitysinstituutin tai tuomioistuimen nimeämä. (Norros 2004, 1125.)

Jos välimiehiä on enemmän kuin yksi, eivätkä asianosaiset ole sopineet miten välimiehet tulee nimetä, tällöin kumpikin asianosainen nimeää yhtä monta välimiestä. Jos asianosaiset eivät ole määränneet, että heidän nimeämiensä välimiesten tulee ratkaista riita, on nimettyjen välimiesten valittava lisäksi yksi välimies toimimaan puheenjohtajana. (VML 13 §.)

Jos nimetty välimies ei ota tehtävää vastaan, kuolee, eroaa tai hänet erotetaan tehtävästään, tulee hänen tilalleen valita uusi välimies. Myös tuomioistuin voi hakemuksesta nimetä välimiehen esimerkiksi silloin, kun asianosaiset eivät pääse sopimukseen uudesta välimiehestä, eivätkä asianosaiset ole sopineet, että välimiesmenettely raukeaa. (VML 14 §.)

4.3 Esteettömyys ja lain mukaiset esteellisyysperusteet

Lain mukaan välimiehen on oltava tehtävässään puolueeton ja riippumaton. Välimiehellä on velvollisuus ilmoittaa välittömästi sellaisista seikoista, jotka ovat omiaan vaarantamaan hänen puolueettomuuttaan tai riippumattomuuttaan tai aiheuttamaan näissä suhteissa perusteltuja epäilyksiä. Velvollisuus näiden asioiden ilmoittamiseen säilyy välimiehellä koko välimiesmenettelyn ajan, jos hän ei ole jo aiemmin saattanut asioita asianosaisten tietoon. (Turunen ym. 2007, 86-88; VML 9 §.)

VML 10 §:ssä säädetään välimiehen esteellisyydestä. Lain mukaan välimies tulee asianosaisen vaatimuksesta julistaa esteelliseksi silloin, jos hän olisi tuomarina ollut esteellinen käsittelemään asiaa. Myös muun sellaisen seikan perusteella, joka on omiaan antamaan perustellun aiheen epäillä välimiehen puolueettomuutta tai riippumattomuutta, voidaan julistaa välimies esteelliseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että välimiehen on täytettävä samat esteettömyysvaatimukset kuin tuomarin virassa olevan henkilön. Tuomarin esteellisyyttä ja esteellisyysperusteita käsitellään tarkemmin OK:n 13 luvussa. (Ovaska 2007, 109; VML 10 §.)

Välimiehen esteellisyyttä koskeva asia tulee käsiteltäväksi asianosaisen tekemän vaatimuksen perusteella. Asianosaisen tulee esittää vaatimus kirjallisesti ja perustellusti 15 päivän kuluessa siitä, kun asianosainen on saanut tiedon välimiesten asettamisesta ja esteellisyysperusteesta. Välimiehet ratkaisevat väitteen tietyn välimiehen esteellisyydestä, elleivät asianosaiset ole toisin sopineet, ellei väitteen kohteeksi joutunut välimies eroa tehtävästään vapaaehtoisesti tai ellei toinen asianosainen suoraan hyväksy väitettä. Tuomioistuimien voi ratkaista kysymyksen välimiehen esteellisyydestä ainoastaan siinä tapauksessa, kun vaaditaan välitystuumion kumoamista. (Rowley 2010, 275-276; Ovaska 2007, 113; VML 11 §.)

5 Välimiesmenettelyprosessin kulku

5.1 Menettelyn vireilletulo ja prosessinedellytykset

Kuten edellä luvussa 4.2 kerrottiin, tulee välimiesmenettely vireille siten, että toinen välityssopimuksen osapuoli toimittaa vastapuolelle kirjallisen ilmoituksen siitä, että hän haluaa viedä riidan ratkaistavaksi välimiesmenettelyyn. Kirjallisen ilmoituksen tulee sisältää tietyt laissa ilmaistut seikat, jotka on myös lueteltu edellä luvussa 4.2.

Välityssopimukseen sitoutunut osapuoli ei kuitenkaan aina välttämättä ole suostuvainen asian ratkaisemiseen välimiesmenettelyssä. VML 6 §:ssä luetellaan tilanteet, jolloin laiminlyöntiin syyllistyneen osapuolen vastapuoli saa välityssopimuksesta huolimatta ajaa kannetta yleisessä tuomioistuimessa:

1. Asianosainen kieltäytyy jättämästä asiaa välimiesten ratkaistavaksi
2. Asianosainen ei vastapuolen vaatimuksesta huolimatta ole sovitus, säädetyssä tai laillisesti asetetussa määräajassa nimennyt välimiestä
3. Asianosainen ei ole kohtuullisessa ajassa suorittanut osuuttaan välimiesten vaatimasta ennakkosuorituksesta

Yllä mainituissa tilanteissa laiminlyöntiin syyllistyneen osapuolen vastapuoli saa siis välityssopimuksesta huolimatta viedä riidan tuomioistuimen ratkaistavaksi. Asianosainen voi edelleen halutessaan käyttää myös välimiesmenettelyä riidanratkaisukeinona, jolloin tuomioistuin voi välimiesmenettelyä haluavan asianosaisen pyynnöstä nimetä puuttuvan välimiehen tai puuttuvat välimiehet, tai asianosainen voi maksaa välimiesten vaatimat ennakot yksin. Kaikissa tilanteissa välimiesmenettely ei kuitenkaan välttämättä ole enää paras mahdollinen ratkaisu laiminlyöjän vastapuolen kannalta, jolloin asia kannattaa viedä ratkaistavaksi tuomioistuimeen. (Ovaska 2007, 154-155; VML 6 §.)

Välimiesmenettelyn tulee täyttää tietyt edellytykset, jotta se voidaan aloittaa ja saattaa loppuun. Näitä edellytyksiä nimitetään prosessinedellytyksillä. Ehdottomia prosessin edellytyksiä ovat:

1. Välimiesoikeuden kokoonpanon on oltava VML:n ja välityssopimuksen mukainen
2. Välimiehillä tulee olla yleinen kelpoisuus toimia välimiehinä
3. Asianosaisilla on oltava asianosaiskelpoisuus ja oikeudenkäyntikelpoisuus
4. Asianosaisen edustajalla on oltava prosessivaltuus
5. Välityssopimuksen tulee olla pätevällä tavalla tehty ja edelleen voimassaoleva
6. Välimiesmenettelyyn viety riitakysymys ei saa olla vireillä toisessa välimiesmenettelyssä tai tuomioistuimessa
7. Välimiesmenettelyyn viedyn riitakysymyksen on oltava välityssopimuksen laajuuden piirissä.

Edellä mainitut prosessinedellytykset tulee selvittää heti välimiesmenettelyprosessin alkuvaiheessa, sillä jos jokin prosessinedellytys puuttuu, asiassa ei voida antaa välitystuomiota, jolloin riitaa on turha ryhtyä selvittämään välimiesmenettelyssä. (Ovaska 2007, 156-157.)

5.2 Menettelyyn valmistautuminen

Heti välimiesmenettelyprosessin alkuvaiheessa on hyvä selvittää menettelylliset seikat, joista asianosaiset ovat keskenään sopineet. Prosessin aluksi tulee sopia kaikista menettelyyn olennaisesti vaikuttavista asioista, jotta menettely saadaan vietyä lävitse asianmukaisesti. Tärkei-

tä selvitettäviä seikkoja ovat esimerkiksi menettelyssä käytettävä kieli sekä paikka, jossa välimiesoikeus istuu. (Ovaska 2007, 159-160.)

Jos asianosaiset eivät ole keskenään sopineet mistään menettelyllisistä seikoista, on välimiehillä VML:n mukaan oikeus tasapuolisuuden ja joutuisuuden vaatimukset huomioiden päättää prosessuaalisista menettelytavoista. Välimiehet voivat päättää välimiesprosessin menettelyllisistä seikoista joko neuvotellen asianosaisten kanssa, tai kuulematta lainkaan asianosaisia. Neuvotteluita voidaan pitää tapauksesta riippuen yksi tai jopa useampia, tai ne voidaan hoitaa myös kokonaan kirjeenvaihtona tai sähköpostitse. (Ovaska 2007, 161.)

Jos asianosaiset ovat sopineet jonkin tietyn välitysinstituutin välimiesmenettelyä koskevien sääntöjen noudattamisesta, tulee tällöin selvittää, mitä nämä säännöt sisältävät prosessuaalisista seikoista. Hyvään prosessinjohtoon kuuluu myös tiedustella asianosaisilta, mitä mieltä he ovat prosessin luottamuksellisuudesta ja salassapidosta, ja näistä seikoista on hyvä päästä sopimukseen. (Ovaska 2007, 162, 166-167.)

Jos asianosaiset ovat valinneet välimiesmenettelyn riidanratkaisukeinokseen erityisesti sen vuoksi, että heidän tarkoituksensa on varmistaa asian luottamuksellisuuden säilyminen, tulisi tämä huomioida jo välityssopimuksen laadinnan yhteydessä. Jos välityssopimuksessa ei kuitenkaan ole käsitelty salassapitoa ja luottamuksellisuutta, voivat asianosaiset sopia näistä seikoista milloin tahansa menettelyn aikana. (Kotiranta & Ylikantola 2005, 305.)

Asianosaisilla on useita vaihtoehtoja salassapidon takaamiseksi. Asianosaiset voivat laatia erillisen salassapitosopimuksen, sisällyttää salassapitolausekkeen välityssopimukseensa, tai he voivat antaa välimiesten säädellä salassapidon ehdot antamiensa ohjeiden mukaisesti. Salassapitoehdoissa tulisi yksilöidä ensinnäkin se, millainen tieto välimiesmenettelyssä katsotaan luottamukselliseksi ja toisekseen minkälaisia poikkeuksia ja rajoituksia salassapitovelvollisuuteen sisältyy. Sopimussakon ottaminen osaksi salassapitosopimusta voi olla tarpeellista, sillä muussa tapauksessa salassapitovelvollisuus saattaa jäädä ainoastaan moraaliseksi velvollisuudeksi. (Kotiranta & Ylikantola 2005, 305-306.)

Menettelyn alkaessa on hyvä päästä sopimukseen erilaisista viestintäkysymyksistä kuten siitä, missä muodossa kirjelmät ja muut kirjoitukset esitetään, kenelle ne toimitetaan ja kuka toimittaa kirjelmät toiselle osapuolelle. Myös kirjoitusten vaihdon määrästä ja aikataulusta on hyvä laatia suunnitelma. Tämä auttaa asianosaisia ymmärtämään, mitä heiltä odotetaan ja missä vaiheessa. Kirjelmien vaihdon jälkeen seuraa yleensä istuntovaihe, jolloin kuullaan muun muassa todistajia. Kirjallista vaihtoa ei yleensä enää käynnistetä uudestaan suullisten istuntojen jälkeen. (Ovaska 2007, 167-169.)

Prosessin sujuvan kulun edistämiseksi asianosaisten olisi hyvä esittää jo varhaisessa vaiheessa mielipiteensä siitä, mitkä seikat ovat riidattomia ja mitkä riitaisia ja mitkä ovat heidän näkemystensä mukaan pääasialliset riitakysymykset. Kirjallisten ja muiden todisteiden esittämisestä voi myös olla syytä sopia erikseen. Todisteiden kohdalta kannattaa ainakin päättää siitä, millä tavoin ja missä aikataulussa todisteet esitetään. Lisäksi asianosaisille on menettelyn alussa syytä tehdä selväksi todistajien kuulemisessa noudatettava menettely. (Ovaska 2007, 170-172.)

Mahdollisimman aikaisessa vaiheessa menettelyä on myös hyvä päättää, onko menettelyssä tarvetta määrätä asiantuntijoita suorittamaan selvityksiä ja antamaan lausuntoja, ja jos asiantuntijaa tarvitaan, nimeävätkö asiantuntijan asianosaiset vai välimiehet. Samalla voidaan myös keskustella siitä, miten asiantuntija saa riitaa koskevia tietoja ja miten hän saa haltuunsa tarvittavia asiakirjoja ja muuta materiaalia. (Ovaska 2007, 172-173.)

Menettelyyn valmistautumisen yhteydessä on syytä keskustella myös siitä, pidetäänkö menettelyn aikana istuntoja vai ei. Laki ei nimittäin suoraan edellytä, että välimiesmenettelyn aikana on järjestettävä suullisia istuntoja, eli menettely voidaan toteuttaa myös kokonaan kirjallisesti. Pääsääntöisesti suullinen käsittely kuitenkin pidetään, ellei siihen ole vastasyitä. (Ovaska 2007, 174.)

Välimiesmenettelyssä saattaa olla tarvetta myös sihteerille. Sihteeri ei välimiesmenettelyssä osallistu päätöksentekoon, sillä välimiesten päätöksentekovaltuus ei ole delegoitavissa. Sihteerin tehtävät voivat koostua esimerkiksi käsittelyn, todistajien ja asiantuntijoiden kuulemisen pöytäkirjaamisesta, tila- ja käytännön järjestelyistä, keskeisen kommunikaation ja tietojen jakelusta osapuolille sekä välimiesoikeuden pyytämien selvitysten tekemisestä. (Turunen ym. 2007, 73-74.)

5.3 Kannekirjelmä

Kantajen eli sen osapuolen, joka haluaa viedä riita-asian välimiesoikeuden ratkaistavaksi, on aina esitettävä välimiesmenettelyn pohjaksi tuleva kannekirjelmä. Kannekirjelmässä kantaja ilmoittaa seikat, joihin hänen kanteensa perustuu, sekä ilmoittaa yksilöidyt vaatimuksensa. Jos kantajan kannekirjelmä on puutteellinen, välimiesten tulee kehottaa kantajaa korjaamaan puutteellisuudet. (Ovaska 2007, 151, 182-183.)

Prosessin sujuvuuden varmistamiseksi kannekirjelmässä on myös hyvä esittää yksityiskohtaiset perustelut sekä se todistelu, jonka kantaja tietää esittävänsä prosessin aikana. Välimiesoikeus ei voi ratkaisuisaan ottaa huomioon muuta kuin sen, mitä kantaja on vaatinut. Välimiesoikeus ei myöskään voi ratkaista asiaa muilla perusteilla, kuin mihin osapuolet ovat vedonneet.

Näin ollen kannekirjelmän laatimiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, sillä se voi vaikuttaa olennaisesti menettelyssä annettuun tuomioon. (Ovaska 2007, 183-185.)

VML 25 §:n mukaan asianosaiset voivat muuttaa tai täydentää vaatimuksiaan ja niiden perusteluita kesken menettelyn, jos asianosaiset eivät ole toisin sopineet. Asian ratkaiseminen ei saa myöskään viivästyä kohtuuttomasti muutosten tai täydennysten takia. Uusien vaatimusten tulee lisäksi koskea samaa oikeuskysymystä kuin alkuperäisenkin vaatimus, eli muutetut vaatimukset eivät saa mennä välityssopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle. (Ovaska 2007, 196; VML 25 §.)

Kannekirjelmässä ei tarvitse ilmaista tiettyjä lainkohtia, mutta jos kantaja pystyy jo kannekirjelmässään esittämään, mihin oikeusnormeihin hänen kanteesta perustuu, helpottaa tämä välimiesten asiaan perehtymistä. Jos kannekirjelmässä esitetään ainakin keskeinen todistusaineisto, menettely käynnistyy viivytyksettä. (Ovaska 2007, 186.)

5.4 Vastauskirjelmä ja vastakanne

VML 25 §:ssä on säädetty, että vastaajan tulee antaa kantajan kannekirjelmään oma vastineensa. Vastaajan vastinetta kutsutaan vastauskirjelmäksi. Vastauskirjelmässään vastaajan tulee ilmoittaa, vastustaako hän kantajan vaatimuksia kokonaan vai vain osittain. Vastaajan on myös ilmaistava myöntääkö vai kiistääkö hän perusteet, jotka kantaja on esittänyt kanteensa perustaksi. Kannekirjelmän tavoin myös vastauskirjelmässä tulisi esittää kaikki keskeinen todistusaineisto, johon vastaaja aikoo vedota. Jos vastauskirjelmä on puutteellinen, välimiesten tulee kehottaa vastaajaa täydentämään puutteellisuudet määräajassa. (Ovaska 2007, 187-188.)

Vastaajalla on lisäksi oikeus esittää asiassa vastakanne sillä edellytyksellä, että asian ratkaiseminen ei tämän johdosta viivästy kohtuuttomasti. Vastakanne tulee esittää välimiesmenettelyn aikana, ja tarkemmin ottaen se olisi hyvä esittää heti vastauskirjelmän yhteydessä. Lisäksi vastakanteen tulee olla luonteeltaan sellainen, että se sisältyy välityssopimuksen soveltamisalaan. Jos vastaaja esittää vastakanteen, on kantajalle varattava mahdollisuus vastata vaatimuksiin kirjallisesti. (Ovaska 2007, 196-197.)

Kun kanne- ja vastauskirjelmät on esitetty, välimiesoikeudelle on jo tyypillisesti syntynyt varsin hyvä käsitys keskeisistä riitakysymyksistä sekä niistä seikoista, joihin asianosaiset perustavat näkemyksensä. Tällöin välimiehet voivat ryhtyä jäsentelemään asiaa riitakysymysten mukaan siten, että kunkin kysymyksen kohdalla ovat asianosaisten tietyt todisteet ja todistajat. (Ovaska 2007, 200.)

5.5 Istunnot

Menettelyn alkuvaiheessa olisi hyvä laatia istuntosuunnitelma. Aluksi voidaan pitää niin sanottu valmisteleva istunto, jolloin ei vielä oteta vastaan näyttöä, vaan ainoastaan kuullaan asianosaisten näkemykset siitä, miten istunnot voisi järjestää, kuinka monta niitä pidetään, ja millaisia käytännön järjestelyjä tehdään. Suullisia käsittelyjä suunniteltaessa tulee myös ottaa kantaa siihen, pidetäänkö istunnoissa avaus- ja vastauspuheenvuoroja, ja minkälaisia puheenvuorojen tulee olla sisällöllisesti ja tarkkuudeltaan. Puheenvuoroja ei ole lain mukaan pakko pitää, eli ne voidaan jättää myös kokonaan pois. (Ovaska 2007, 201-202.)

Istuntojen suunnitteluvaiheessa on tärkeää keskustella siitä, miten todistajien kertomukset kirjataan istunnoissa. Todistajien kertomukset voidaan kirjata esimerkiksi siten, että välimiesoikeuden puheenjohtaja tai sihteeri laatii yhteenvedon todistajan kertomuksen pääkohdista. Tavallisin tapa on nauhoittaa todistajankuulustelu, ja purkaa nauhoituksen perusteella todistajien kertomus kirjalliseen muotoon. (Ovaska 2007, 202.)

Käsittelyn päättyessä asianosaiset voivat vielä esittää loppulausunnon välimiesoikeudessa ilmiäyneistä seikoista. Loppulausunnoissa tulisi pitäytyä vain jo esille tulleiden asioiden kommentoinnissa, eikä lausunnoissa tulisi enää pyrkiä esittämään uutta näyttöä tai uusia väitteitä. Loppulausunto voi olla joko suullinen tai kirjallinen, ja asianosaiset voivat esittää loppulausuntonsa joko samanaikaisesti tai vuorotellen. (Ovaska 2007, 203.)

5.6 Todistusaineisto ja todistajat

Välimiesmenettelyssä erityisesti kirjalliset todisteet nousevat usein ratkaisevaan asemaan. Todisteina esitettävien asiakirjojen tulee olla asian ratkaisun kannalta merkityksellisiä. Lisäksi asianosaisten tulee jokaisen asiakirjan kohdalla esittää todistusteema, eli selvittää, minkä asian toteennäyttämiseksi asiakirja esitetään. Tämän jälkeen välimiesoikeus harkitsee, onko todistusteemalla merkitystä asian ratkaisemisessa. (Hiltunen, Ramm-Schmidt & Forss 2006, 497.)

Välimiesoikeus voi pyrkiä rajoittamaan kirjallisen todistusaineiston määrää esimerkiksi määrämällä, että asianosaiset saavat esittää todistusaineistona aluksi ainoastaan sellaisia asiakirjoja, joilla voidaan olettaa olevan korkea todistusarvo. Tällaisten asiakirjojen esittämisen jälkeen välimiesoikeus voi harkita, onko lisätodisteiden esittämiselle tarvetta. (Hiltunen ym. 2006, 497.)

Todistusteeman esittämisen lisäksi asianosaisten tulee myös pystyä yksilöimään todistusaineistoksi vaatimansa asiakirjat. Asianosaisen tulee siis pystyä antamaan riittävän tarkka kuva-

us jokaisesta esitettäväksi vaatimastaan asiakirjasta. Kuvauksessa tulisi pyrkiä selvittämään ainakin asiakirjan laatija ja vastaanottaja, päivämäärä jolloin asiakirja on laadittu sekä asiakirjan oletettu sisältö. (Hiltunen ym. 2006, 497.)

Välimiesmenettelyssä tapahtuva todistelu tapahtuu pääosin asianosaisten sopimalla tavalla. VML sisältää vain niukasti määräyksiä, jotka koskevat todistelua välimiesmenettelyssä. Todistajia nimeävän asianosaisten tulee jo etukäteen ilmoittaa toiselle osapuolelle ja välimiehille tarvittavat tiedot todistajista. Tällaisia tarvittavia tietoja ovat nimi- ja yhteystiedot, todistusteema, todistajan käyttämä kieli sekä todistajan suhde tai asema asianosaisiin nähden. Toiselle osapuolelle tulee varata tarvittava aika valmistautua todistajan vastakuulusteluun. (Rowley 2010, 277-278; Ovaska 2007, 207.)

Välimiehet voivat määritellä todistajien kuulemisjärjestyksen, ellei menettelyyn sovelleta jonkin välitysinstituutin sääntöjä, ja nämä säännöt sisältävät asiasta muita määräyksiä. Välitysinstituuttien sääntöjen suhteen on hyvä muistaa, että niitä sovelletaan ainoastaan silloin, kun asianosaiset ovat nimenomaan sopineet tietyn instituutin sääntöjen noudattamisesta menettelyssä, ja näihin sääntöihin viitataan välityssopimuksessa. VML sen sijaan tulee sovellettavaksi kaikissa Suomessa tapahtuvissa välimiesmenettelyissä. (Ovaska, 2007, 208-210; VML 1 §.)

Välimiesten olisi syytä ohjeistaa osapuolia jo menettelyn alkuvaiheessa todistajankuulustelussa käytettävistä periaatteista. Pääsääntöisesti todistajan nimennyt osapuoli kuulustelee todistajaa ensin, jonka jälkeen vastapuoli voi suorittaa vastakuulustelun. Osapuolten kuulusteluiden jälkeen välimiehet voivat esittää todistajalle tarkentavia kysymyksiä. Kirjalliset todistajanlausunnot ovat kotimaisissa välimiesmenettelyissä yleensä melko harvinaisia, mutta kansainvälisissä menettelyissä niitä sen sijaan käytetään jonkin verran. (Rowley 2010, 278; Ovaska, 2007, 208-210.)

Myös todistajien kuulemisjärjestys ja aikataulu olisi syytä päättää hyvissä ajoin. Yleensä kantajan todistajat kuullaan ensin, ja vasta sen jälkeen vastaajan todistajat. VML:ssä säädetään, että välimiesmenettelyn yhteydessä todistajilta ei oteta valaa, sitä vastaavaa vakuutusta tai totuusvakuutusta. Tämä johtuu siitä, että välimiesoikeuden istunto on yksityisluonteinen kokoontuminen, ja välimiehet toimivat asemassaan yksityishenkilöinä. (Rowley 2010, 278; Ovaska 2007, 211; VML 27 §.)

VML 28 §:n mukaan välimiehet voivat määrätä erityisen asiantuntijan tekemään selvityksiä ja antamaan lausuntoja sellaisista seikoista, jotka ovat asian ratkaisemisen kannalta merkityksellisiä, ja joiden käsittelemiseen tarvitaan erityistä ammattitaitoa. Asianosaiset voivat kuitenkin yhdessä sopimalla estää asiantuntijan käytön, sillä siitä voi aiheutua asianosaisille suu-

ria kustannuksia. Asianosainen voi myös aina nimetä asiantuntijan vain omasta puolestaan, jolloin välimiesoikeus katsoo missä määrin asiantuntijaa on syytä kuulla. (Ovaska 2007, 213-214; VML 28 §.)

Välimiesmenettelyssä voidaan kuulla myös itse asianosaisia todistelutarkoituksessa. Asianosaista voidaan kuulla esimerkiksi siten, että sopivassa vaiheessa käsittelyä asianosainen esittää tietonsa kyseisestä seikasta, ja vastapuoli saa tehdä tarkentavia kysymyksiä. Toisin kuin ulkopuolisia todistajia, todistajana toimivaa asianosaista ei siis erityisesti tarvitse nimetä todistajaksi. (Ovaska 2007, 214-215.)

5.7 Välimiesmenettelyn lopettaminen

Asianosaiset voivat yhdessä päättää kesken prosessin, että välimiesmenettelyä ei jatketa. Menettelylle voi myös ilmetä jonkinlainen este, joka aiheuttaa sen, että menettelyn jatkaminen ei ole enää mahdollista. VML:n 30 §:n mukaan välimiesten tulee tällöin tehdä päätös välimiesmenettelyn lopettamisesta. (Ovaska 2007, 207; VML 30 §.)

Jos kantaja haluaa kesken menettelyn peruuttaa kanteensa, tulee välimiesten myös tällöin tehdä päätös menettelyn lopettamisesta. Vastaajalla on edelleen mahdollisuus pyytää asian ratkaisemista välitystuomiolla, jolloin välimiehet ratkaisevat, onko vastaajalla riittävän hyvä syy saada asia ratkaistuksi välitystuomiolla. Jos välimiehet tulevat siihen tulokseen, että vastaajan syy on riittävä, voidaan menettelyä jatkaa kanteen peruuttamisesta huolimatta, ja asiassa voidaan antaa välitystuomio. (Ovaska 2007, 205; VML 30 §.)

6 Välitystuomio, muut mahdolliset ratkaisut ja menettelyn päättymistavat

6.1 Välitystuomio

VML:ssa ei ole määritelty välitystuomion käsitettä, eikä välitystuomiosta ole olemassa muualakaan oikeuskirjallisuudessa tai välitysinstituuttien säännöissä minkäänlaista tiettyä, yksiselitteistä ja hyväksyttyä määritelmää. Kirjallisuudessa välitystuomiolla kuitenkin useimmiten tarkoitetaan välimiesmenettelyn pääasian ratkaisua, eli ratkaisua, jolla välimiehet päättävät lopullisesti heidän käsiteltäväkseen annetun riitakysymyksen. (Savola 2003, 386.)

Välitystuomion ominaisuuksiin kuuluu, että tuomio on antamishetkestään alkaen lainvoimainen ja oikeusvoimainen. Välitystuomiota ei voida saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi ainoastaan sillä perusteella, että tuomio on asiallisesti virheellinen. Välitystuomiota ei voida poistaa tai purkaa ylimääräisen muutoksenhaun kautta ja välitystuomio voidaan asianosaisen kanteesta julistaa mitättömäksi tai kumota ainoastaan VML:ssa luetelluin perustein. Käräjäoikeuden

täytäntöönpanomääräyksen jälkeen välitystuomio voidaan panna täytäntöön. (Savola 2003, 386.)

6.1.1 Tuomion muoto

VML 36 §:n mukaan välitystuomion tulee olla kirjallinen ja jokaisen välimiehen tulee allekirjoittaa se. Lisäksi tuomio tulee päivätä, ja se on merkittävä annetuksi juuri sillä paikkakunnalla, jossa välimiesmenettely on sovittu tapahtuvan. VML 40 §:n mukaan välitystuomio on pätevä myös silloin, jos se on välimiesten enemmistön allekirjoittama, ja allekirjoittaneet välimiehet ovat merkinneet tuomioon syyn, miksi asian käsittelyyn osallistuneen tietyn välimiehen allekirjoitus puuttuu tuomiosta. (VML 36 §, 40 §.)

Välitystuomio tulee joko antaa asianosaisille välimiesoikeuden istunnossa, tai vaihtoehtoisesti tuomio voidaan toimittaa asianosaisille myös muulla todistettavalla tavalla. Vaikka VML:ssa ei ole varsinaisesti säännöksiä välitystuomion sisällöstä, tulee tuomiosta kuitenkin ilmetä asianosaiset sekä se, mitä riitaa tuomio koskee ja miten asiassa on tuomittu. Edellä mainittujen seikkojen lisäksi tuomion perusteleminen on erittäin suositeltavaa, sillä asianosaisten oikeus perusteltuun tuomioon on osa oikeusturvatakeita. Tuomiolauselmaksi kutsutaan välitystuomion osaa, josta selviää miten välimiesoikeus on ratkaissut sille esitetyt vaatimukset ja vastaavat vaatimukset. (Ovaska 2007, 221-222, 231.)

Välitystuomiota ei tarvitse tallentaa mihinkään, ellei kyse ole sellaisen välitysinstituutin sääntöjen mukaisesta menettelystä, joka edellyttää tuomion tallentamista instituutin haltuun. Esimerkiksi Keskuskauppakamarin välityslautakunnan säännöissä sanotaan, että menettelyssä annettava välitystuomio tulee tallettaa välityslautakunnan haltuun. (Ovaska 2007, 222-223; Suomen keskuskauppakamarin välityslautakunnan säännöt 2010.)

Tuomion tulee VML 31 §:n mukaan perustua lakiin. Tuomio voi kuitenkin laista poiketen perustua myös siihen, mitä välimiehet pitävät kohtuullisena, jos asianosaiset ovat keskenään näin sopineet. Vaikka asianosaiset olisivat keskenään sopineet, että tuomion ei tarvitse perustua lakiin, eivät välimiehet saa antaa mielivaltaista tuomiota, vaan asiassa tulee nimenomaan pyrkiä oikeudenmukaiseen ja kohtuulliseen ratkaisuun. (Ovaska 2007, 223-225.)

6.1.2 Äänestäminen

Kaikilla välimiehillä tulee olla mahdollisuus osallistua tasapuolisesti välimiesmenettelyn eri vaiheisiin, tuomioharkintaan ja päätöksentekoon. Tämä ei tarkoita sitä, että kaikkien välimiesten tulisi toimia menettelyssä yhtä aktiivisesti, mutta kaikilla välimiehillä tulee olla mahdollisuus esittää oma näkemyksensä kaikista tuomion eri kohdista. (Ovaska 2007, 226.)

Jos välimiehiä on enemmän kuin yksi, ratkaistaan välitystuomion sisältö enemmistöpäätöksellä. Jos enemmistöä ei saada aikaiseksi, on puheenjohtajan kanta ratkaiseva, jos asianosaiset eivät ole toisin sopineet. Välimiesten katsotaan omaavan sama mielipide myös silloin, kun he perustelevat lopputulokseen pääsyn eri tavoin, mutta ovat kuitenkin samaa mieltä itse lopputuloksesta. (Ovaska 2007, 226-227.)

VML 32 §:ssä säädetään välimiesten erimielisyydestä silloin, kun erimielisyys koskee jotain tiettyä vaadittua määrää. Tällöin niiden välimiesten äänet, jotka tuomitsevat korkeimman määrän, on luettava yhteen niiden kanssa, jotka tuomitsevat lähinnä alemman määrän, kunnes yhteenlaskettu äänimäärä nousee enempään kuin puoleen kaikista äänistä. (VML 32 §.)

6.1.3 Tuomion oikaiseminen

Jos välitystuomioon on jäänyt kirjoitus- tai muu tämällytyypinen virhe, VML 30 §:n mukaan välimiehillä on oikeus omasta aloitteestaan korjata tällainen virhe 30 päivän kuluessa välitystuomion antamisesta. Ennen kuin välimiehet korjaavat virheen, tulee heidän antaa tarvittaessa asianosaisille tilaisuus tulla kuulluksi aiotun korjauksen tiimoilta. Jos 30 päivän määräaika on ylittynyt, ei välitystuomiossa olevaa virhettä voida enää oikaista tällä tavoin. (Rowley 2010, 281; Ovaska 2007, 232; VML 30 §.)

Aloite välitystuomiossa olevan virheen korjaamiseen voi tulla myös asianosaiselta. Myös asianosaisaloitteisissa korjaustapauksissa on 30 päivän määräaika, eli asianosaisen tulee ilmoittaa oikaisutarpeesta välimiehille ja vastapuolelle 30 päivän kuluessa siitä, kun hän sai haltuunsa välitystuomion. Asianosaisaloitteisissa tapauksissa välimiesten tulee arvioida, onko oikaiseminen tarpeellista. Jos välimiehet päättävät, että oikaisu on tarpeellinen, tulee oikaisu tehdä viipymättä. Myös tällöin asianosaisille tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi oikaisupyynnöstä. Kun välitystuomio oikaistaan, sovelletaan tähän samoja määräyksiä kuin välitystuomioon muutoinkin. (Rowley 2010, 281; Ovaska 2007, 232; VML 30 §, 38 §.)

6.2 Välitystuomion pätemättömyys

Vaikka välitystuomiolle onkin ominaista tuomion lopullisuus ja täytäntöönpantavuus, ei kuitenkaan mitä tahansa tuomiota voida katsoa päteväksi ja täytäntöönpanokelpoiseksi. VML 40 ja 41 §:ssä on säädetty tietyt edellytykset, joiden perusteella välitystuomio on joko kokonaan mitätön tai ainakin moitteenvaraisesti pätemätön. (Ovaska 2007, 253; VML 40-41 §.)

Välimiesmenettelyn moittimis- ja kumoamisperusteita on kirjallisuudessa kritisoitu epäselviksi. On esitetty, että perusteita tulisi selventää ja yksinkertaistaa, jotta asianosaisten oikeus-

turvatakeet ja välitystuomioiden pysyvyys voitaisiin taata paremmin. Kirjallisuudessa on ehdotettu, että välimiesmenettelyn oikeudellista kontrollia pitäisi kokonaisuudessaan uudistaa. (Koulu ym. 2009, 393.)

6.2.1 Mitättömyysperusteet

VML 40 §:ssä on lueteltu välitystuomion mitättömyysperusteet. Lain mukaan välitystuomio on mitätön:

1. siltä osin kuin välimiehet ovat välitystuomiossa ratkaisseet sellaisen kysymyksen, jota ei Suomen lain mukaan voida ratkaista välimiesmenettelyssä;
2. siltä osin kuin välitystuomion on katsottava olevan ristiriidassa Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa;
3. jos välitystuomio on niin sekava tai epätäydellinen, ettei siitä käy selville miten asiassa on tuomittu; tai
4. jos välitystuomiota ei ole laadittu kirjallisesti tai se ei ole välimiesten allekirjoittama.

Välitystuomion mitättömyys tarkoittaa sitä, että tuomiolla ei ole minkäänlaista vaikutusta. Itse välityssopimus ei lakkaa olemasta ainoastaan sillä perusteella, että asiasta on annettu mitätön tuomio. Tämä tarkoittaa sitä, että riitakysymyksen voi saattaa uudestaan käsiteltäväksi välimiesmenettelyssä, mikäli asia vain täyttää välimiesmenettelyn kohteena olevan asian edellytykset. Jos riitakysymystä ei kuitenkaan voida käsitellä välimiesmenettelyssä, on tuomioistuinkäsittely ainoa mahdollisuus. (Ovaska 2007, 253-254.)

6.2.2 Kumoamisperusteet

VML 41 § sisältää luettelon niistä tilanteista, jolloin välitystuomio voidaan kumota asianosaisen esittämän kanteen perusteella. Seuraavat perusteet oikeuttavat välitystuomion kumoamisen:

1. välimiehet ovat menneet toimivaltaansa ulommaksi
2. välimiestä ei ole asetettu asianmukaisessa järjestyksessä
3. välimies VML 10 §:n mukaan on ollut esteellinen, mutta asianosaisen asianmukaisessa järjestyksessä tekemää vaatimusta välimiehen julistamisesta esteelliseksi ei ole ennen välitystuomion antamista hyväksytty, taikka jos asianosainen on saanut tiedon esteellisyydestä niin myöhään, ettei hän ole voinut vaatia välimiehen julistamista esteelliseksi ennen välitystuomion antamista

4. välimiehet eivät ole varanneet asianosaiselle tarpeellista tilaisuutta asiansa ajamiseen

Välitystuomion mitättömyys edellyttää lähtökohtaisesti sellaista perustetta, johon liittyy julkinen intressi. Tämä aiheuttaa sen, että välitystuomion mitättömyyskynnys on melko korkea. Välitystuomion kumoamisperusteiden esittämissä tilanteissa ei puolestaan ole niin voimakasta julkista intressiä, että välitystuomio olisi automaattisesti mitätön. (Ovaska 2007, 253, 258.)

6.3 Välitystuomion täytäntöönpano

Välitystuomio on kaikista vaihtoehtoisten riidanratkaisukeinojen ratkaisusta ja tuomioista ainoa, joka voidaan panna täytäntöön. Välitystuomion täytäntöönpanoon vaikuttaa se, missä maassa välitystuomio on annettu. Suomessa annettu välitystuomio pannaan täytäntöön Suomessa VML:n säännösten mukaan. Ulkomailla annettu välitystuomio sen sijaan voidaan panna täytäntöön joko New Yorkin yleissopimuksen mukaan (sopimuksen allekirjoittaneissa jäsenmaissa), tai paikallisen lainsäädännön mukaan (yleissopimukseen kuulumattomissa maissa). Myös ulkomainen välitystuomio voidaan panna täytäntöön Suomessa VML:n säännösten mukaan. (Rowley 2010, 283; Ovaska 2007, 265.)

Välitystuomio pitää ensin vahvistaa tuomioistuimessa, jonka jälkeen tuomio voidaan toimittaa täytäntöönpantavaksi. Lain mukaan tuomion täytäntöönpanosta vastaa yleinen alioikeus. Alioikeudelle tulee osoittaa täytäntöönpanoa koskeva hakemus, johon liitetään välityssopimus ja välitystuomio. Ennen kuin alioikeus voi suostua välitystuomion täytäntöönpanoon, tulee vastapuolelle varata tilaisuus tulla kuulluksi välitystuomion täytäntöönpanosta. Välitystuomion täytäntöönpanohakemus käsitellään pääsääntöisesti kärjäoikeuden kansliassa, jollei asiassa tarvitse kuulla todistajia tai muita henkilöitä. (Rowley 2010, 283; Ovaska 2007, 265; VML 43 §.)

Välitystuomion täytäntöönpanoa koskevien säännösten tarkoitus on nopeuttaa täytäntöönpanohakemusten ratkaisemista. Laissa on säädetty, mitä selvityksiä ja lisätietoa kärjäoikeus voi vaatia täytäntöönpanon hakijalta. Lisäksi kärjäoikeus voi evätä välitystuomion täytäntöönpanohakemuksen ainoastaan silloin, jos välitystuomio on mitätön, tuomioistuin on kumonnut välitystuomion, tai tuomioistuin on välitystuomion mitättömäksi julistamista tai kumoamista koskevan kanteen johdosta määrännyt, ettei välitystuomiota saa panna täytäntöön. (Savola 2003, 387; Rowley 2010, 283-284; VML 44 §.)

6.4 Muut mahdolliset ratkaisut ja päättymistavat

Välimiesmenettely voi päättyä muullakin tavalla kuin välimiesten antamaan välitystuomioon. Asianosaiset voivat esimerkiksi milloin tahansa menettelyn aikana päätyä sopimaan riitansa yhteisellä päätöksellä. Tällöin välimiesmenettelyä ei enää jatketa, vaan menettely lopetetaan. Välimiehet voivat kuitenkin lain mukaan asianosaisten pyynnöstä antaa asiassa välitystuomion, jossa he vahvistavat asianosaisten tekemän sovinnon. Tällaisessa tapauksessa välimiesten ei tarvitse perustella tuomiota erikseen. Vahvistettuun sovintoon sovelletaan samoja VML:n säännöksiä kuin tavalliseen välitystuomioon. (Ovaska 2007, 243; VML 33 §.)

VML 35 §:n mukaan välimiesoikeus voi välituomiolla ratkaista sellaisen riitakysymyksen, jonka ratkaisemisella on vaikutusta muiden riitakysymysten ratkaisuun. Tällaisen riitakysymyksen tulee siis olla eräänlaisessa ennakoasemassa muihin esitettyihin vaatimuksiin nähden. Välituomion antaminen edellyttää kuitenkin sitä, että asianosaiset ovat sopineet tällaisesta menettelytavasta. Välituomio voidaan panna täytäntöön ja kumota samoilla perusteilla kuin tavallinen välitystuomio. (Ovaska 2007, 243-244; VML 35 §.)

Jos riita-asia on laaja ja asianosaiset ovat esittäneet useita erillisiä vaatimuksia, jotka voidaan käsitellä itsenäisesti, voidaan tällaisesta itsenäisestä vaatimuksesta antaa tuomio erikseen. Tällaista tuomiota kutsutaan osatuomioksi. Osatuomio voidaan myös antaa sellaisesta vaatimuksen osasta, jonka vastapuoli on myöntänyt. Osatuomion voidaan hakea täytäntöönpanoa ja kumoamista samoin kuin välitystuomion. (Ovaska 2007, 244-245; VML 34 §.)

Jos välimiehet ovat välitystuomiossa epähuomiossa sivuuttaneet jonkin ratkaistavaksi saatetun kysymyksen, voivat he asianosaisen pyynnöstä antaa asiassa lisätuomion, jos asianosaiset eivät ole toisin sopineet. Ennen pyynnön esittämistä asianosaisen tulee ilmoittaa asiasta vastapuolelle. Jos välimiehet katsovat pyynnön aiheelliseksi, tulee välimiesten antaa lisätuomio niin nopeasti kuin mahdollista. Kysymyksestä, jota ei ole menettelyn aikana saatettu välimiesten ratkaistavaksi, ei voida pyytää lisätuomiota edes siinä tilanteessa, että kysymys kuuluu samaan asiakokonaisuuteen ja se täyttäisi välimiesmenettelyssä käsiteltävän asian edellytykset. Välimiehet eivät voi missään tapauksessa antaa lisätuomiota omasta aloitteestaan. (Ovaska 2007, 246-247; VML 39 §.)

Vahvistettua sovintoa sekä väli-, osa- ja lisätuomioita pidetään myös välitystuomiona, vaikka niitä kutsutaan omilla nimillään. Edellä mainitut tuomiot ovat samalla tavalla lainvoimaisia ja oikeusvoimaisia kuin varsinainen välitystuomio. Välitystuomioiden oikeusvoimavaikutus ja täytäntöönpanokelpoisuus erottavat tuomiot muista välimiesmenettelyssä annetuista ratkaisuista ja päätöksistä. Muita menettelyssä annettuja ratkaisuja ja päätöksiä ei siis voida panna

täytäntöön, eivätkä ne tule välitystuomion lailla välimiehiä ja asianosaisia oikeusvoimaisesti sitoviksi. (Savola 2003, 387.)

Jos välimiesmenettelyssä ei anneta välitystuomiota, tulee välimiesten silti tehdä nimenomainen päätös välimiesmenettelyn lopettamisesta. Välimiesten tulee tehdä päätös menettelyn lopettamisesta seuraavissa tapauksissa:

1. jos asianosaiset sopivat, ettei menettelyä jatketa
2. jos välimiehet toteavat, ettei menettelyä voida jostain muusta syystä jatkaa
3. jos kantaja peruuttaa kanteensa (paitsi jos vastaaja vaatii tuomiota ja välimiehet katsovat, että vastaajalla on hyväksyttävä syy saada asia lopullisesti ratkaistuksi välitystuomiolla)

Jos välimiehiä on vain kaksi eivätkä he pääse sopimukseen välitystuomion sisällöstä, ei asiassa tällöin voida antaa välitystuomiota, ja välimiesten tulee tehdä päätös menettelyn lopettamisesta. Edellä listan kohdassa kaksi mainittu ”muu syy” voi olla esimerkiksi se, että välimiehet katsovat, ettei heillä ole toimivaltuutta asian ratkaisemiseen. Päätös menettelyn lopettamisesta ei ole välitystuomio. Välimiesmenettelyn lopettamispäätöksestä huolimatta asianosaiset voivat saattaa asian uudelleen välimiesmenettelyn käsiteltäväksi. (Savola 2003, 387-388; VML 30 §.)

Välimiesmenettelyssä voidaan antaa välitystuomion, lisä-, osa- ja välituomion sekä menettelyn lopettamispäätöksen lisäksi myös muita ratkaisuja. Tällaisia muita ratkaisuja ovat esimerkiksi päätös välimiehen tai välimiesten toimivallasta ja esteellisyydestä, päätös ennakon tai vakuuden vaatimisesta, todistelumääräykset, välimiesten palkkio- ja kulupäätökset sekä eräät muut prosessuaaliset päätökset ja määräykset. (Savola 2003, 385.)

7 Välimiesmenettelyn tarpeellisuus, hyödyt sekä haitat

Opinnäytetyön aiemmissa luvuissa 2-6 on käyty yleisesti läpi välimiesmenettelyä ja sen perusteita, menettelyyn liittyvää termistöä ja lainsäädäntöä sekä menettelyn kulkua. Työni viimeisessä luvussa perehdyn tarkemmin muun muassa keskustelua herättäneeseen kysymykseen välimiesmenettelyn tarpeellisuudesta vaihtoehtoisena riidanratkaisukeinona. Ensisijaisesti olen pyrkinyt selvittämään välimiesmenettelyn tarpeellisuutta, hyötyjä ja haittoja haastatellen välimiesmenettelyistä paljon kokemusta omaavaa asiantuntijaa. Haastattelun lisäksi perustan näkemykseni välimiesmenettelyn tarpeellisuudesta, hyödyistä ja haitoista kirjallisuudesta saamaani tietoon sekä Keskuskauppakamarin välitysinstituutin julkaisemiin tilastoihin.

Keskusteltaessa välimiesmenettelyn haitta- ja hyötypuolista verrataan välimiesmenettelyä useimmiten tuomioistuinkäsittelyyn. Tämän vertailukohdan olen ottanut myös työssäni. Välimiesmenettelyn eduksi luetellaan usein menettelyn nopeus, joustavuus, luottamuksellisuus ja asiantuntemus. Välimiesmenettelyn haittapuoliksi koetaan puolestaan menettelyn kalleus, asianosaisten luopuminen oikeusturvatakeistaan sekä tuomion sitovuus siinä mielessä, ettei tuomiosta ole mahdollista valittaa.

Välimiesmenettelyn ja muiden vaihtoehtoisten riidanratkaisukeinojen tarpeellisuudesta on niin ikään käyty keskustelua. Suurin osa asiantuntijoista kokee kuitenkin vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot positiivisena asiana. Tätä mielipidettä perustellaan muun muassa siten, että vaihtoehtoisten riidanratkaisukeinojen ansiosta tuomioistuimet eivät turhaan ylikuormitu ja lisäksi asianosaisilla on mahdollisuus valita juuri omiin tarpeisiinsa sopiva riidanratkaisumenetelmä.

7.1 Asiantuntijan haastattelu - Osakas, varatuomari Tanja Jussila

Tanja Jussila on toiminut välimiehenä lukuisissa välimiesmenettelyissä ja luennoinut useasta oikeudenalasta, muun muassa kansainvälisestä välimiesmenettelystä. Jussilan pääasialliseen toimenkuvaan kuuluvat riidanratkaisu ja välimiesmenettelyt, yrityskaupat, sekä yhtiö- ja kauppaoikeus. Lisäksi Jussila on julkaissut lukuisia kirjoituksia kansainvälisissä julkaisuissa.

Jussila ei suoraan luokittele nopeutta välimiesmenettelyn hyötypuoleksi, vaikka usein näin ajatellaankin. Prosessin kesto voi vaihdella tapauskohtaisesti huomattavasti. Keskuskauppa-kamarin välityslautakunnan sääntöjen mukaan välimiesmenettelyssä annettava tuomio tulee antaa viimeistään vuoden kuluttua menettelyn aloittamisesta. Yleensä yhden vuoden säännöstä pyritään pitäytymään myös niissä menettelyissä, joihin ei suoraan sovelleta Keskuskauppa-kamarin välityslautakunnan sääntöjä, eikä menettelyn kestosta ole erityisesti sovittu muuta. Nopeimmillaan välimiesmenettely voi olla ohi neljässä kuukaudessa, mutta Jussilan mukaan tällöin tulee olla kyseessä hyvin yksinkertainen ja selkeä tapaus. Tällaisissa yksinkertaisissa ja selkeissä tapauksissa pääkäsittely voi tapahtua jopa yhden päivän aikana. Tämä tosin edellyttää sitä, että asiassa ei kuulla useita todistajia. Jussila arvioi, että normaalisti välimiesmenettely kestää noin 6-10 kuukautta. Menettelyn keston vaikuttaa erityisesti tapauksen laajuus ja monimutkaisuus. (Jussila 2011.)

Riita-asian vieminen välimiesoikeuden ratkaistavaksi voi Jussilan mukaan olla selkeästi nopeampi vaihtoehto verrattuna tuomioistuinkäsittelyyn varsinkin silloin, kun menettelyyn nimettävillä välimiehillä on mahdollisuus ratkaista asia nopealla aikataululla. Prosessin hitaus voi välimiesten aikatauluongelmien lisäksi Jussilan mukaan johtua myös asianosaisista, sillä jos osapuolet vaativat paljon aikaa esimerkiksi vastineiden kirjoittamiseen, voi menettely venyä

jopa kuukausia. Tuomioistuimissa käsittelyn keston vaikuttavat puolestaan tuomareiden aikataulut. Jos tuomioistuimeen vietyyn riita-asiaan pyydetään ratkaisijaksi esimerkiksi kolmen tuomarin kokoonpano, voi käsittely venyä sen takia, että asiaa ei saada käynnistettyä ennen kuin kaikilla tuomareilla on aikatauluissaan vapaata samana ajankohtana. (Jussila 2011.)

Jussila muistuttaa, että välityssopimukseen voidaan sisällyttää pykälä, jossa määritellään miten nopeasti menettely tulee saattaa loppuun. Jussilan mukaan tämä voi kuitenkin myös johtaa siihen tilanteeseen, että välimiehet joutuvat pyytämään asian ratkaisulle lisäaikaa. Asianosaiset eivät aina ole parhaita mahdollisia henkilöitä arvioimaan sitä, miten monimutkainen heidän asiansa on, ja miten paljon välimiehet tarvitsevat aikaa asian ratkaisuun. Monimutkaisen ja epäselvän riita-asian ratkaisemiseen ei välttämättä riitä esimerkiksi kuusi kuukautta, vaikka asianosaiset pitäisivät tätä täysin kohtuullisena aikana menettelyn loppuun saattamiselle. (Jussila 2011.)

Jos välimiesmenettelyssä on useampi kuin kaksi asianosaista, voi tämä vaatia välimiehiltä hieman enemmän, sillä usein useamman osapuolen jutut ovat usein monimutkaisempia. Näin ei kuitenkaan ole kaikissa tapauksissa, ja Jussila toteaa, että monimutkaisen asian saa aikaiseksi jo kahdellakin asianosaisella. (Jussila 2011.)

Välimiesmenettelyä käytetään riidanratkaisukeinona pääasiallisesti yritysten keskuudessa, mutta mikään ei estä myös yksityishenkilöitä viemästä riitaansa välimiesoikeuden ratkaistavaksi, kunhan riitakysymys vain täyttää välimiesmenettelyn kohteena olevan asian edellytykset. Jussilan mukaan yksityishenkilöiden voisi olla syytä kääntyä tuomioistuimen sijasta välimiesmenettelyn puoleen erityisesti silloin, jos heidän riita-asiansa on tyypiltään todella erityislaatuinen. Tällainen asia voisi olla vaikkapa sopimusperusteinen riita, joka on laadultaan niin monimutkainen ja erikoinen, että asianosaisilla on syytä epäillä, ettei tavallisen kärjä-tuomarin asiantuntemus riitä heidän asiansa ratkaisemiseen. Mainitunlainen riitakysymys voisi puoltaa sitä, että yksityishenkilöt haluavat ratkaista riitansa välimiesmenettelyssä tuomioistuinkäsittelyn sijaan. Asianosaisille koitua etuna välimiesmenettelystä on tällöin se, että asianosaiset voivat saada asiansa ratkaisijaksi sellaisen välimiehen, jolla on heidän asiansa käsittelyssä vaadittavaa asiantuntemusta. (Jussila 2011.)

Jussila kuitenkin toteaa, että hyvin harvoin yksityishenkilöiden väliset riita-asiat ovat niin monimutkaisia tai tyypiltään sellaisia, ettei tavallinen kärjätuomari pystyisi asiaa ratkaisemaan. Käytännössä yksityishenkilöiden välisissä riitatapauksissa asianosaiset valitsevat omiin tarpeisiinsa sopivan tietyn tyyppisen asianajajan, joka on erikoistunut juuri yksityishenkilöiden välisiin asioihin. Tämän tyyppiset asianajajat ovat tottuneet hoitamaan riita-asiat kärjäoikeudessa, eivätkä välttämättä halua ajaa asiaa välimiesoikeudessa. Lisäksi yksityishenkilöil-

lä voi olla oikeusturvavakuutus, jonka kautta ei ole mahdollista saada korvauksia välimiesmenettelystä. (Jussila 2011.)

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi yksityishenkilöiden välisten riitaisuuksien ratkaiseminen välimiesmenettelyssä voi koitua ongelmalliseksi sen vuoksi, että menettelystä aiheutuvat kustannukset saattavat nousta kohtuuttoman suuriksi yksityishenkilön kantokykyyn nähden. Välimiesmenettelyn haittapuolena on yleisesti pidetty menettelyn kalleutta. Kuitenkin useiden asiantuntijoiden tapaan myös Jussila on selkeästi sitä mieltä, että välimiesmenettely ei oikeastaan ole merkittävästi kalliimpi ratkaisu, kuin saman riidan vieminen käräjäoikeuteen. Välimiesmenettelyssä kustannuksia nostavat tuomioistuinkäsittelyyn verrattuna välimiesten perimät korvaukset, sekä mahdollisesti välitysinstituutin perimä rekisteröintimaksu. Jussila kuitenkin muistuttaa, että varsinkin pienten ja selkeiden riita-asioiden kanssa kustannukset eivät nouse niin korkeiksi, kuin monimutkaisissa asioissa. Tästä huolimatta Jussila lisää, että välimiesmenettely sopii kuitenkin hyvin harvoissa tilanteissa yksityishenkilöiden väliseen riidanratkaisuun. (Jussila 2011.)

Jos yksityishenkilöiden kannattaa harvoissa tapauksissa kääntyä välimiesmenettelyn puoleen, millaisissa tilanteissa asianosaisten sitten kannattaisi mieluummin kääntyä tuomioistuimen puoleen kuin viedä asia välimiesoikeuden ratkaistavaksi, olettaen siis, että asianosaisten välinen riita-asia olisi laadultaan myös välimiesmenettelykelpoinen. Jussilan mukaan asianosaisten olisi tarkoituksenmukaisempaa viedä asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi erityisesti silloin, jos kyseessä on pieni ja yksinkertainen riita-asia. Tällaisissa asioissa nimittäin välimiesmenettelystä koituvat kustannukset voivat nousta kohtuuttoman suuriksi verrattuna tuomioistuinkäsittelystä kertyviin kustannuksiin. Jos asianosaisella on esimerkiksi selkeä ja määrältään pieni saatava vastapuolelta, voi kantaja saada tällöin käräjäoikeudesta jopa yksipuolisen tuomion, jos vastaaja ei esimerkiksi vastaa kanteeseen ollenkaan. (Jussila 2011.)

Jussilan mukaan kantajan kannattaa kääntyä tuomioistuimen puoleen myös silloin, jos hänellä on vastassa niskoitteleva vastaaja. Jussila toteaa, että välimiesmenettelyä ei ole tehty niitä tapauksia varten, kun toinen osapuolista on vastahakoinen käsittelyä kohtaan. Jos tilanne siis ajautuu siihen, että vastaaja ei esimerkiksi saavu käsittelyyn tai vastaa kanteeseen, on tällöin tuomioistuimien välimiesmenettelyä parempi vaihtoehto. Tuomioistuimessa kantaja voi saada asiassa tuomion vastaajan passiivisuudesta huolimatta, mutta välimiesmenettelyssä asia ei ole aina niin yksinkertainen. Jos välimiesmenettelyssä toinen osapuolista ei esimerkiksi saavu pääkäsittelyyn, eivät välimiehet yleensä uskalla antaa asiassa tuomiota kuulematta asianosaista. Tämä johtuu siitä, että jos asianosainen ei ole saanut tilaisuutta ajaa asiaansa välimiesmenettelyssä, voi hän tämän perusteella yrittää kumota annettua välitystuomiota. (Jussila 2011.)

Kun toisissa tapauksissa vastapuoli ei suostu yhteistyöhön, toisissa tapauksissa taas osapuolten välinen yhteistyö saattaa yllättää välimiehet. Asianosaiset voivat nimittäin myös kesken menettelyn päätyä sovintoon, jolloin välimiehet voivat pyynnöstä vahvistaa sovinnon, ja menettely lopetetaan. Jussila arvioi, että osapuolten on mahdollista päästä sovintoon erityisesti pienissä riita-asioissa. Jussila esittää varovaisen arvion, että noin 20 % välimiesmenettelyistä voisi päättyä asianosaisten sovintoon, sillä varsinkin pienissä riita-asioissa toinen osapuolista voi käyttää välimiesmenettelyä vain painostuskeinona saadakseen asiassa aikaan sovinnon. (Jussila 2011.)

Jussila näkee selkeimpänä välimiesmenettelyn asianosaisille tuottamana hyötynä tuomioistuinkäsittelyyn verrattuna mahdollisuuden asiantunteviin välimiehiin. Jussilan mukaan Suomessa on selkeästi se ongelma, että koska maa on pieni ja ihmisiä vähän, tuomioistuimemme eivät ole erikoistuneita, toisin kuin eräissä muissa maissa. Muualla saattaa olla esimerkiksi erityisiä ”Commercial courts” eli niin sanottuja Kaupallisia tuomioistuimia, joissa on totuttu käsittelemään juuri tiettytyyppejä liiketaloudellisia kysymyksiä ja riita-asioita. Esimerkiksi Englannissa ja Saksassa tuomioistuinten sisällä saattaa olla vielä tiettyihin aloihin erikoistuneita osastoja, joista on mahdollista saada asian käsittelijäksi sellainen tuomari, jolla on tarvittavaa ammattitaitoa juuri oman riitakysymyksen ratkaisemiseen. Suomessa ongelmaksi koituu se, että jos ratkaistava asia tulee liian laajaksi, monimutkaiseksi ja epäselväksi, eivät tavallisella kärjätuomarilla riitä aika, intressit, kiinnostus ja asiantuntemus asian ratkaisemiseen. Valitettavan usein tuomarit eivät myöskään ole valmiita paneutumaan tällaiseen monimutkaiseen asiaan niin syvällisesti kuin pitäisi, jotta asia saataisiin asianmukaisesti ratkaistua. (Jussila 2011.)

Asiantuntevuuden lisäksi Jussila mainitsee välimiesmenettelyn hyötypuoleksi sen, että tuomiosta ei voi valittaa. Tämä on kuitenkin Jussilan mukaan myös tietyllä tapaa haitta. Eduksi tuomion lopullisuus koituu siinä mielessä, että se nopeuttaa prosessia. Kun välitystuomio on annettu, se on lopullinen, eikä juttua voida viedä käsiteltäväksi korkeampaan instanssiin samaan tapaan, kuin tuomioistuimissa. Jussila korostaa myös luottamuksellisuutta yhtenä välimiesmenettelyn hyötypuolena. Jos asianosaisten välinen riita-asia on arkaluonteinen ja tyypiltään esimerkiksi sellainen, että se saattaisi aiheuttaa suurta kohua vaikkapa mediassa, on välimiesmenettely asianosaisten kannalta ehdottomasti parempi ratkaisu kuin tuomioistuin. (Jussila 2011.)

Välimiesmenettelyn haittapuolena Jussila pitää jo edellä mainittua tuomion lopullisuutta. Jos välimiehet päätyvät asiassa lopputulokseen, joka ei hävinneen osapuolen mielestä ole oikeutettu ja reilu, ei juuri mitään ole tehtävissä. Jussilan mukaan Suomessa välimiesmenettelyn kesto ei aiheuta kovin merkittävää ongelmaa, vaan menettelyt suoritetaan yleisesti ottaen melko nopeasti. Sen sijaan muualla maailmassa välimiesmenettelyn kestoa voidaan pitää jopa

haittana. Jos esimerkiksi Englannissa halutaan asiaa käsittelemään tietty suuren asiantuntijan arvossa pidetty tuomari, saattaa tällä olla seuraava vapaa-aika pääkäsittelyä varten vasta vuoden kuluttua. Muissa maissa tuomareiden aikataulut siis tuottavat ongelmia, kun taas Suomessa välimiesmenettelyt kulkevat eteenpäin todella sujuvasti. (Jussila 2011.)

Välimiesmenettelyä on kritisoitu myös osaltaan siitä syystä, että asianosaisten koetaan jossain määrin luopuvan oikeusturvatakeistaan, kun he valitsevat välimiesmenettelyn tuomioistuinkäsittelyn sijaan. Myös Jussila myöntää, että valitettavasti tämä riski on olemassa. Jussila kuitenkin toteaa, että ratkaisu tähän on se, että asianosaiset valitsevat tarpeeksi hyvät välimiehet asian käsittelyyn. Hyvillä välimiehillä Jussila tarkoittaa paitsi asiantuntevia henkilöitä, myös sellaisia persoonia, jotka osaavat tarvittaessa käyttää prosessinjohtoa. Välimiesmenettelyssä asianosainen on tietystä miehestä enemmän omillaan kuin tuomioistuinkäsittelyssä, ja lisäksi vailla valituskeinoa. Käräjäoikeudessa tuomarit usein harjoittavat prosessinjohtoa, auttavat asianosaisia eteenpäin, kysyvät heiltä oikeita kysymyksiä ja ohjaavat oikeaan suuntaan. Näin on varsinkin yksityishenkilöiden kohdalla. Tuomioistuimessa menettely on tarkemmin säänneltyä, kun taas välimiesmenettelyssä menettely on hyvin sopimuksenvaraista. Jos välimiehet eivät tällöin ohjaa menettelyä tarpeeksi, voi asianosainen kokea jäävänsä oman onnensa nojaan. (Jussila 2011.)

Jussilan mielestä välimiesmenettelyä ohjaava lainsäädäntö on hyvä sellaisenaan, eikä hän koe, että sitä tulisi muuttaa suuntaan tai toiseen. Laki välimiesmenettelystä sisältää suurelta osin vain perussäännöksiä, eikä pureudu liikaa yksityiskohtien sääntelyyn. Jussila kokee, että juuri näin kuuluukin olla, sillä välimiesmenettelyn perusluonne on se, että asioista voidaan sopia. Sen sijaan Jussila näkee kehitettävää välimiesten osaamisessa. Tähän voisi löytyä ratkaisu esimerkiksi välimiehille tarjottavasta koulutuksesta. Tällä hetkellä minkäänlaista koulutusta ei ole tarjolla, ja asiat opitaan ainoastaan kokemuksen kautta. Keskuskauppakamarin välityslautakunta tosin ohjaa asiaa jonkin verran, sillä lautakunta pystyy valitsemaan ne henkilöt, jotka valitaan välimieheksi, ja samalla lautakunta näin ollen varmistaa, että vain riittävän päteviksi ja asiantunteviksi koetut henkilöt pääsevät hoitamaan tehtäviä. Ad hoc -menettelyiden kohdalla kukaan ei kuitenkaan pääse puuttumaan siihen, ovatko välimiehet tarpeeksi päteviä hoitamaan tehtävänsä. (Jussila 2011.)

Jussilan mukaan olisi tärkeää varmistaa se, että asianosaiset valitsevat omalta kannaltaan oikean tyyppiset välimiehet. Jussilan mielestä suurin ongelma onkin juuri siinä, jos välimiehet eivät ole tarpeeksi päteviä ja kokeneita, eikä asian käsittelyssä ei ole mukana asianajajia, voi koko välimiesmenettely olla jossain määrin hakoteillä. Tällöin kukaan ei tiedä, miten prosessin kuuluisi kulkea eteenpäin, kukaan ei osaa ohjata menettelyä, ja lopputuloksena syntyy riski siitä, että annettu välitystuomio ei ole missään määrin järkevä. Tuomioistuimen suurin

etu välimiesmenettelyyn nähden onkin juuri se, että jokainen kärjätuomari tietää perusasiat, ja pystyy ohjaamaan käsittelyä eteenpäin. (Jussila 2011.)

Jussila uskoo, että liike-elämän toimijat ovat tällä hetkellä tietoisia siitä, että heillä on käytettävissään välimiesmenettely vaihtoehtona tuomioistuinkäsittelylle, ja että välimiesmenettelyn käyttö tulee tulevaisuudessa lisääntymään. Jussila uskoo myös, että liike-elämässä suositaan ja tullaan tulevaisuudessakin suosimaan välimiesmenettelyn käyttöä, sillä se soveltuu useiden asiantuntijoiden tapaan myös Jussilan mielestä kaikkein parhaiten juuri liike-elämän riitojen käsittelyyn. (Jussila 2011.)

Jussilan mukaan välimiesmenettelyn kaltaiselle riidanratkaisukeinolle on ehdottomasti tarvetta varsinkin Suomen tyyppisessä maassa, jossa vallitsee jo edellä käsitelty tuomioistuinongelma. Esimerkiksi Englannissa ja USA:ssa, joissa tuomioistuinjärjestelmä on kehittyneempi kuin Suomessa, ei välimiesmenettelyn tarve ole välttämättä aivan niin suuri. Suomessa sen sijaan ei ole itsestään selvää, että asianosainen saa monimutkaiseen asiaansa ratkaisijaksi tuomarin, joka jaksaa paneutua asiaan, kiinnostua asiasta ja ymmärtää liike-elämän realiteetteja. Jussila toteaa lopuksi, että ”liike-elämän juridinen maailma on niin oma paikkansa, että ei siihen liittyviä asioita tunne ja tiedä, jos niiden kanssa ei ole koskaan ollut tekemisissä”. (Jussila 2011.)

7.2 Keskuskauppakamarin välityslautakunnan julkaisemia tilastoja

Tässä luvussa esitellyt taulukot ja kuviot ovat Suomen Keskuskauppakamarin välityslautakunnan julkaisemia tilastoja vuodelta 2010. Tilastotiedoista käy ilmi muun muassa lautakunnalle saapuneiden välimiesmenettelyhakemusten vuosittainen määrä, juttujen tyypit sekä hakemusten perusteet. Olen ottanut oheiset tilastotiedot osaksi opinnäytetyötäni, sillä tilastoista käy varsin hyvin ilmi välimiesmenettelyn käytön kehitys yli kymmenen vuoden ajalla. Lisäksi tilastoista ilmenee kiinnostavaa tietoa siitä, minkälaisia asioita välimiesmenettelyissä tyypillisesti käsitellään.

Kaikissa tähän lukuun sisältyvissä kohdissa kannattaa ottaa huomioon, että esitettyjen tilastojen ulkopuolelle jäävät luonnollisesti muun muassa kaikki ad hoc -menettelyt, joista ei edes pystytä tekemään tilastoja. Puhuttaessa siis ”kaikista menettelyistä” tarkoitetaan tässä luvussa kaikkia Keskuskauppakamarin välityslautakunnan hallinnoimia välimiesmenettelyitä, eikä kaikkia Suomessa tapahtuvia välimiesmenettelyitä.

	2010	2009	2008	2007	2006
Hakemusten määrä	57	65	51	68	43
Välimiesmenettelyiden mediaanikesto (edellisenä vuonna vireille tulleet sääntöjen mukaiset jutut)	9 kk	11 kk	9 kk	9 kk	9 kk
Sääntöjen mukaiset jutut	77 %	71 %	78 %	79 %	72 %
Nopeutetun välimiesmenettelyn mukaiset jutut	5 %	9 %	6 %	3 %	-
Kansainväliset jutut (ainakin yksi osapuoli ulkomaalainen)	28 %	35 %	31 %	28 %	33 %
Välimiesoikeuden kokoonpano					
- yksi välimies	86 %	79 %	85 %	79 %	79 %
- kolme välimiestä	14 %	21 %	15 %	21 %	21 %
Välityslautakunnan nimeämät välimiehet	47	48	44	53	42
- eri henkilöitä					

Taulukko 1: Tilastotietoja välimiesmenettelyistä 2006-2010
(Keskuskauppakamarin välityslautakunnan tilastoja 2010.)

Yllä olevasta taulukosta käy ilmi vuosina 2006-2010 Keskuskauppakamarin välityslautakunnalle saapuneiden hakemusten määrä, menettelyiden keskimääräinen kesto, menettelyissä noudatettut säännöt, kansainvälisten menettelyiden osuus, välimiesoikeuden kokoonpanot sekä välityslautakunnan nimeämien välimiesten lukumäärä. Taulukon mukaan välimiesmenettelyhakemusten määrä on kasvanut viimeisten neljän vuoden aikana verrattuna vuoteen 2006. Viimeisten neljän vuoden aikana hakemusten määrä on pysynyt jokseenkin samana, ja määrissä on vain vähäistä vaihtelua. Tästä voidaan päätellä, että välimiesmenettelyn suosio on asettunut jokseenkin vakiintuneelle tasolle.

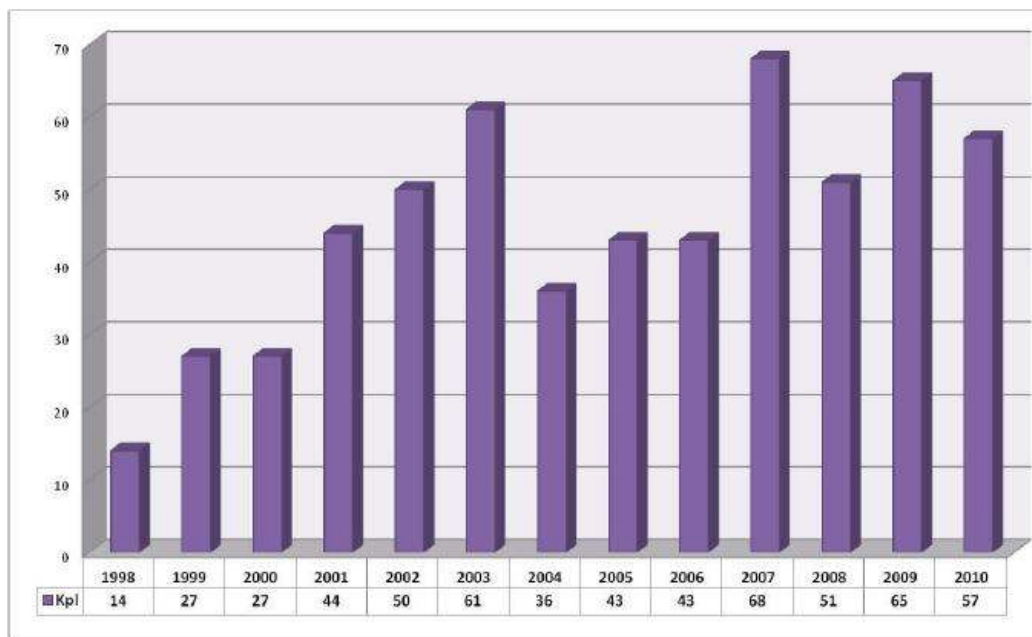
Vuonna 2009 menettelyiden kesto on ollut keskimäärin jopa 11 kuukautta, mikä poikkeaa muiden tilastossa esitettyjen vuosien luvusta. Vuonna 2010 menettelyiden keskimääräinen kesto on kuitenkin palannut takaisin yhdeksään kuukauteen. Taulukon tiedoista voidaan siis tehdä päätelmä, että keskimääräisesti välimiesmenettelyjen kesto pystytään pitämään välityslautakunnan sääntöjen mukaisena eli alle vuoden pituisena.

Vertailun vuoksi selvitin riita-asioiden käsittelyyn kuluvan ajan käräjäoikeuksissa. Vuonna 2009 Suomen käräjäoikeuksissa käsitellyistä kaikista riita-asioista ratkaistiin alle kahdessa kuukaudessa 58 prosenttia ja alle puolessa vuodessa 96 prosenttia. Keskimääräinen käsittelyaika kaikissa loppuun käsitellyissä riita-asioissa oli 2,3 kuukautta. Tilastojen mukaan riita-asioiden käsittelyajat olivat hiukan pidentyneet kaikissa ratkaisuvaiheissa, joskin hakemusasioiden käsittelyajat olivat hieman lyhentyneet verrattuna edellisiin vuosiin. Asian käsittely ei kuitenkaan välttämättä lopu käräjäoikeuteen. Verrattaessa välimiesmenettelyn ja tuomioistuinkäsittelyn kestoa tuleekin huomioda, että tuomioistuinkäsittely kestää sitä kauemmin, mitä useamman oikeusasteen läpi asia joudutaan viemään. Jos asia käsitellään käräjäoikeuden jälkeen vielä hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa, kestää lopullisen tuomion saa-

minen tällöin huomattavasti kauemmin kuin keskimääräisesti välimiesmenettelyssä. (Tilastokeskus. Käräjäoikeuksien siviiliasioiden ratkaisut 2009.)

Taulukon 1 mukaan välityslautakunnan sääntöjen mukaisia menettelyitä on käyty viimeisten viiden vuoden aikana jokseenkin yhtä paljon joka vuosi. Myös nopeutettua välimiesmenettelyä koskevien sääntöjen mukaisten menettelyiden määrä on pysynyt vuodesta toiseen lähes vakiona. Taulukon mukaan nopeutettua välimiesmenettelyä koskevia sääntöjä käytetään huomattavasti vähemmän kuin ns. ”tavallista” menettelyä koskevia sääntöjä.

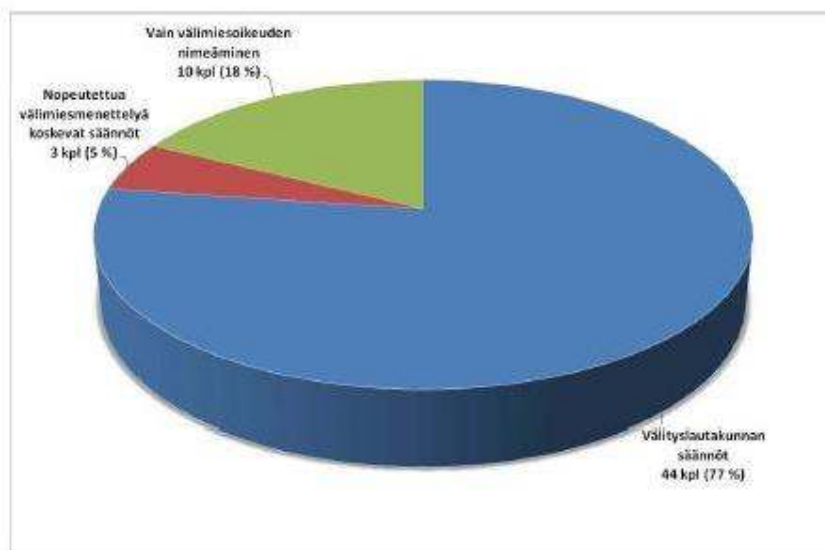
Kansainvälisten menettelyiden, eli sellaisten menettelyiden joissa vähintään yksi osapuoli on ulkomaalainen, osuus on vuosien 2006-2010 aikana pysynyt noin kolmasosana kaikkien menettelyiden määrästä. Välimiesmenettelyn kokoonpanon ilmaisevista luvuista tulee puolestaan selkeästi esiin, että yhden välimiehen kokoonpano on yleisimmin käytetty vaihtoehto. Taulukon prosenttiosuuksien mukaan kaikki vuosina 2006-2010 käydyt menettelyt ovat olleet joko yhden tai kolmen välimiehen kokoonpanolla. Välityslautakunta on nimennyt vuosittain noin neljästäkymmenestä viiteenkymmeneen eri välimiestä.

Kuvio 4: Välimiesmenettelyhakemusten määrä 1998-2010
(Keskuskauppakamarin välityslautakunnan tilastoja 2010.)

Yllä olevasta kuviosta ilmenee Keskuskauppakamarin välityslautakunnalle saapuneiden hakemusten määrä vuosien 1998-2010 aikana. Vuodesta 1998 hakemusten määrä on parhaimmillaan lähes viisinkertaistunut. Viime vuonna hakemuksia saapui yli neljä kertaa enemmän kuin vuonna 1998, ja yli kaksi kertaa enemmän kuin vuosina 1999 ja 2000.

Vuosituhanen vaihteen jälkeen välimiesmenettely näyttää nousseen suurempaan tietoisuuteen, ja hakemusten määrä on vaihdellut vuosittain suunnilleen neljäkymmenen ja seitsemänkymmenen välillä. Vuonna 2007 välimiesmenettelyhakemuksia saapui kaikkein eniten viimeisten 12 vuoden aikana, yhteensä 68 kappaletta. Vuonna 2004 hakemusten määrä puolestaan romahti lähes puoleen vuoteen 2003 verrattuna. Kuvion perusteella hakemusten määrä on viime vuosina asettunut jokseenkin vakaalle tasolle, sisältäen vain vähäistä vaihtelua.

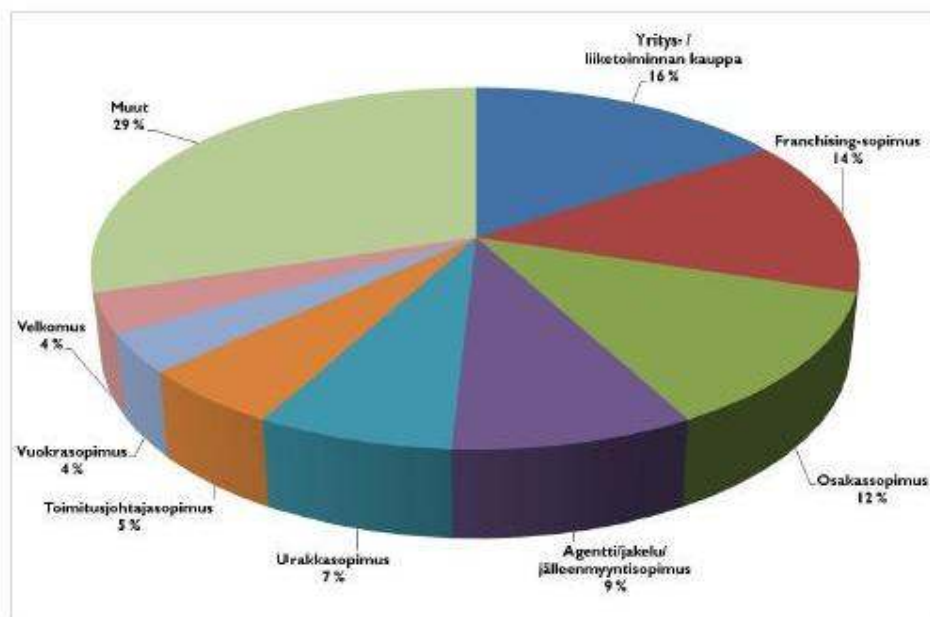
Kuvio 5: Välimiesmenettelyn juttutyypit 2010
(Keskuskauppakamarin välityslautakunnan tilastoja 2010.)

Yllä olevasta kuviosta käy ilmi vuonna 2010 käytyjen välimiesmenettelyiden juttutyypit. Vuoden 2010 välimiesmenettelyistä 77 % eli 44 kappaletta käytiin välityslautakunnan sääntöjen mukaisesti. Välityslautakunnan nopeutettua välimiesmenettelyä koskevia sääntöjä sovellettiin puolestaan 5 %:iin eli yhteensä kolmeen menettelyyn. Menettelyistä 18 %:iin eli yhteensä 10 kappaleeseen sovellettiin puolestaan jotain muita kuin välityslautakunnan sääntöjä, ja näihin menettelyihin välityslautakunta ainoastaan nimesi välimiesoikeuden.

Maa	Asianosaisia yht.	Maa	Asianosaisia yht.
Suomi	110	Viro	2
USA	4	Alankomaat	1
Brasilia	2	Israel	1
Kreikka	2	Kanada	1
Liettua	2	Portugali	1
Saksa	2	Puola	1
Venäjä	2	Ranska	1

Taulukko 2: Asianosaisten kotipaikka 2010
(Keskuskauppakamarin välityslautakunnan tilastoja 2010.)

Taulukosta numero 2 selviää vuonna 2010 käytyjen menettelyiden asianosaisten kotipaikka. Yhteensä asianosaisia on vuonna 2010 ollut 132 kappaletta, joista ulkomaalaisia on ollut yhteensä 22. Suomalaisten asianosaisten osuus on luonnollisesti taulukon mukaan suurin. Mielestäni yllätyksellistä on kuitenkin se, että esimerkiksi ruotsalaisia asianosaisia ei ole ollut vuonna 2010 laisinkaan mukana käydyissä menettelyissä, sillä Ruotsi kuitenkin lukeutui Venäjän ja Saksan ohella Suomen tärkeimmäksi kauppakumppaniksi niin viennin kuin tuonnin alalla vuonna 2009. Venäläisiä ja saksalaisia asianosaisia on kuitenkin taulukon mukaan ollut mukana vuonna 2010 käydyissä menettelyissä. (Elinkeinoelämän keskusliitto. Ulkomaankauppa. Tavaratuonnin rakenne 2010; Tavaraviennin rakenne 2010.)

Kuvio 6: Hakemuksen peruste 2010

(Keskuskauppakamarin välityslautakunnan tilastoja 2010.)

Yllä olevasta kuviosta 6 käyvät ilmi vuonna 2010 saapuneiden hakemusten perusteet ja niiden prosenttiosuudet. Jos huomioidaan vain tarkasti määritellyt luokat, niin suurimman luokan muodostavat yritys- ja liiketoiminnan kauppaan liittyvät välimiesmenettelyt. Yritys- ja liiketoiminnan kauppaan liittyvien menettelyiden osuus on viime vuonna ollut yhteensä 16 %. Toiseksi suurimman luokan muodostavat franchising-sopimuksiin liittyvät menettelyt yhteensä 14 %:lla, ja kolmanneksi eniten eli yhteensä 12 % välimiesmenettelyistä on liittynyt osakassopimuksista johtuviin riitaisuuksiin.

Agentti-, jakelu- ja jälleenmyyntisopimuksiin liittyvien menettelyiden osuus on ollut viime vuonna 9 %, urakkasopimuksiin liittyvien 7 %, toimitusjohtajasopimuksiin liittyvien 5 %, ja molempiin sekä vuokrasopimuksiin että velkomis-tapauksiin liittyvien 4 %. Kokonaisuutena suurimman luokan kuitenkin muodostavat kaikkiin muihin paitsi edellä mainittuihin tyyppeihin liittyvät menettelyt. Tällaisten menettelyiden osuus on 29 %, eli lähes kolmasosa kaikista viime vuonna käydyistä välimiesmenettelyistä. Mielestäni tämä kertoo juuri siitä, että välimiesmenettelyissä voidaan käsitellä todella laajasti eri aihepiireihin liittyviä riitaisuuksia. Valtaosa välimiesmenettelyihin vietävistä riita-asioista liittyy kuitenkin yritysjuridiikkaan.

7.3 Loppupäätelmät

Välimiesmenettely on Suomessa yleisimmin käytetty vaihtoehto tuomioistuinkäsittelylle, ja etenkin suuremmissa, kaupallisissa riita-asioissa välimiesmenettelyn edut pääsevät oikeuksiinsa. Lähes poikkeuksetta asiantuntijat pitävät välimiesmenettelyn etuina muihin vaihtoehtoihin riidanratkaisukeinoihin ja tuomioistuinkäsittelyyn nähden menettelyn luottamuksellisuutta, tehokkuutta ja asiantuntemusta. Viime vuosina välimiesmenettelyn käyttö onkin tilastojen mukaan lisääntynyt. Myös yleinen kysyntä vaihtoehtoisille riidanratkaisukeinoille on kasvanut, sillä vaihtoehtoisen riidanratkaisun katsotaan tuottavan helpolla tavalla sellaisia lopputuloksia, joihin asianosaiset ovat tyytyväisiä ja joihin he myös haluavat sitoutua.

Olen ehdottomasti sitä mieltä, että vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ja etenkin välimiesmenettely tulisi jollain tapaa liittää liiketalouden opiskelijoiden pakollisiin juridiikan opintoihin. En itse kuullut kertaakaan opintojeni aikana vaihtoehtoisista riidanratkaisukeinoista, saati sitten välimiesmenettelystä. Näin ollen yllätyin siitä, miten paljon liike-elämän toimijat suosivat tänä päivänä välimiesmenettelyn käyttöä riidanratkaisukeinona. Kun liiketalouden opiskelijoille opetetaan luennoilla sopimusoikeutta, yhtiöoikeutta ja prosessioikeutta, ja tunneilla käydään läpi jopa riita-asian viemistä tuomioistuimeen, olisivat vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot mielestäni tarpeellinen lisä näiden asioiden ohelle. Tietämys vaihtoehtoisista riidanratkaisukeinoista voisi hyödyttää monia liiketalouden opiskelijoita siinä vaiheessa, kun

opiskelijat siirtyvät työelämään, ja pääsevät työnsä puolesta esimerkiksi laatimaan yritystä koskevia sopimuksia.

Välimiesmenettelyn haittapuolina pidetään yleisesti menettelystä koituvia korkeita kustannuksia, asianosaisten luopumista oikeusturvatakeistaan sekä tuomion tiukkaa sitovuutta. Etenkin välimiesmenettelyn kustannuksista on keskusteltu paljon. Kun aiemmin välimiesmenettelyä pidettiin huomattavan kalliina vaihtoehtona, tuntuu keskustelu tänä päivänä kuitenkin kääntyneen siihen, että loppujen lopuksi välimiesmenettely ei sittenkään ole niin paljon kalliimpaa, kuin riidan vieminen tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Vertailun vuoksi selvitin sekä tuomioistuinkäsittelystä että välimiesmenettelystä aiheutuvat kustannukset niin tarkkaan, kuin Internetistä löytämiäni lähteiden perusteella pystyin. Vertasin Keskuskauppakamarin välityslautakunnan rekisteröintimaksuja käräjäoikeuden perimiin oikeudenkäyntimaksuihin. Vuonna 2011 käräjäoikeudet perivät oikeudenkäyntimaksuna riita-asioissa 60-182€ sen mukaan, missä vaiheessa käsittely päättyi. Näiden oikeudenkäyntimaksujen lisäksi asianosaisille saattaa kertyä eräitä muita pienimuotoisia maksuja, kuten toimituskirja tai tiedoksiantomaksu. Käräjäoikeuteen riita-asian vienyt osapuoli joutuu usein myös maksamaan palkkion lakimiehelleen, ja riidan hävinnyt osapuoli veloitetaan useimmissa tapauksissa korvaamaan vastapuolen oikeudenkäyntikulut. (Oikeuslaitos, Käräjäoikeuksien maksut 2011.)

Sen sijaan Keskuskauppakamarin välityslautakunnan perimän rekisteröintimaksun suuruus määräytyy riidan intressin arvon mukaan siten, että vuonna 2011 käytävissä menettelyissä rekisteröintimaksu on määrältään 1500-50 000€. Rekisteröintimaksun lisäksi Keskuskauppakamari on vahvistanut välimiesten ohjepalkkiotaulukon, jota sovelletaan 4.10.2007 jälkeen käytäviin välimiesmenettelyihin. Taulukon mukaan välimiehen palkkion suuruus määräytyy riidan arvon mukaan siten, että välimiehelle maksettava palkkio on määrältään noin 2000-94 000€. (Keskuskauppakamarin välityslautakunta, Rekisteröintimaksut; Keskuskauppakamarin välityslautakunta, Välimiesten ohjepalkkiotaulukko 2011.)

Riidan arvon lisäksi palkkiota määrättäessä huomioidaan myös jutun vaikeusaste, asianosaisten ja vaadekohtien lukumäärä, istuntoihin ja menettelyyn muutoin käytetty aika, asiakirjojen ja todistajien määrä sekä menettelyssä mahdollisesti käytetyt useat kielet. Jos riidan arvo on yli 15 000 000€, voi välityslautakunta määrätä välimiehelle jopa suuremman kuin taulukon mukaisen palkkion. Myös monimutkaisten riita-asioiden kohdalla taulukon mukaiset palkkiot voidaan ylittää. Ohjetaulukko koskee ainoastaan yhden välimiehen palkkiota, eli jos välimiehiä on enemmän kuin yksi, nousevat asianosaisille koituvat maksut luonnollisesti suuremmiksi. (Keskuskauppakamarin välityslautakunta, Rekisteröintimaksut; Keskuskauppakamarin välityslautakunta, Välimiesten ohjepalkkiotaulukko 2011.)

Pelkästään edellä tekemäni vertailun perusteella on mielestäni melko vaikeaa hyväksyä käsittelyä siitä, että välimiesmenettely ei välttämättä ole kalliimpi vaihtoehto kuin tuomioistuinkäsittely. Vertailuun ei tosin ole saatu mukaan tuomioistuinkäsittelyssä asianosaista avustavan juristin vaatimaa palkkiota, eikä niin ikään muita hävinneen osapuolen vastapuolelle maksamia korvauksia ja oikeudenkäyntikuluja. On toki myös otettava huomioon, että tuomioistuinkäsittelystä aiheutuvat kulut ovat luonnollisesti sitä suuremmat, mitä useamman oikeusasteen läpi asia joudutaan viemään. Joka tapauksessa vertailu antaa kuitenkin mielestäni lukijalle hieman tarkemman kuvan siitä, mitä riidanratkaisusta voi joutua maksamaan.

Verrattaessa toisiinsa välimiesmenettelyn ja tuomioistuinkäsittelyn kuluja tulee toki ottaa huomioon, että välimiesmenettelyä ei ole suunniteltu yksityishenkilöiden riidanratkaisua varten, eikä näin ollen välimiesmenettelystä aiheutuvia kulumaksuja ole mitoitettu kohtuulliseksi juuri yksityishenkilön kantokykyyn nähden. Yrityksillä on luonnollisesti yksityishenkilöihin verrattuna paremmat resurssit maksaa riidanratkaisusta kertyvät suuret kulut, ja moni yritys varmasti mielellään maksaa hieman enemmän siitä, että riita-asia pystytään käsittelemään luottamuksellisesti ja asiaan saadaan ratkaisijaksi alan asiantuntija.

Välimiesmenettelyn haittana pidetystä asianosaisten luopumisesta oikeusturvatakeistaan olen hieman eri mieltä. Tietyissä mielessä asianosaiset todella luopuvat oikeusturvan vähimmäistakeistaan, kun he suostuvat sopimukseen, joka estää heitä viemästä asiaa tuomioistuinkäsittelyyn. Toisaalta tämä on kuitenkin vain väliaikainen tilanne, sillä todellinen pääsy tuomioistuimeen ainoastaan lykkääntyy, koska välitystuomion voi myöhemmin viedä tuomioistuimen kontrolloitavaksi.

Välimiesmenettelyyn suostuessaan asianosainen voi lisäksi tulla luopuneeksi oikeuksistaan puolueettomaan tuomariin, läsnäoloon oikeudenkäynnin aikana sekä suulliseen käsittelyyn silloin, kun se ei tee asian selvittämisestä mahdotonta. Tällöin tulee kuitenkin huomioida se, että suostuessaan välityssopimukseen asianosainen tulee esittää suostumuksestaan eräällä tapaa virheetön tahdonmuodostus, eli ilmaista tietyin kriteerein halukkuutensa sitoutua välityssopimukseen. Ihannetapauksissa asianosainen siis tietää tarkalleen, mistä perusoikeuksistaan hän luopuu ja mitä välityssopimuksen allekirjoittamisesta seuraa.

Eräänä välimiesmenettelyn vahvuutena voisi mielestäni pitää myös sitä, että välimiehet eivät varmasti lähtökohtaisesti kieltäydy asiakkaan heille tarjoamasta toimeksiannosta. Sen sijaan täysin ylikuormitettu tuomioistuin voi yrittää tietyissä asioissa esimerkiksi julistaa itsensä vailla toimivaltaa olevaksi, ja näin pyrkiä pääsemään eroon ylimääräisestä työtaakasta. Välimiehiä kuitenkin motivoi välimiesmenettelystä heille koitua palkkio, jolloin myös monimutkaiset ja epäselvät tapaukset otetaan todennäköisesti mielellään käsiteltäväksi. Näin ollen

välimiesmenettely ja vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot yleensä keventävät tuomioistuinten työtaakkaa. Tällöin tuomioistuimet voivat puolestaan keskittyä sellaisiin asioihin, jotka on pakko ratkaista juuri tuomioistuimessa.

Tällä hetkellä vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ja tuomioistuinkäsittely käyvät eräänlaista ”valtataistelua” ja nämä kaksi riidanratkaisun eri tyyppiä nähdään toistensa luontaisina kilpailijoina. Minun mielestäni olisi kuitenkin järkevämpää ajatella siten, että nämä kaksi vaihtoehtoa ovat enemminkin toisiaan täydentäviä konfliktinratkaisumenetelmiä. Mielestäni riidanratkaisukeinojen kilpailu-asetelmaa ei tulisi korostaa, sillä vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot on mielestäni luotu sen vuoksi, että asianosaiset pystyisivät valitsemaan juuri heidän tarpeisiinsa parhaiten soveltuvan keinon, eikä sen vuoksi, että tuomioistuimia vastaan voitaisiin luoda kilpailutilanne.

Uskon, että todennäköisesti vaihtoehtoisten riidanratkaisukeinojen suosio nousee sitä suuremmaksi, mitä huonommin tuomioistuimet hoitavat työnsä. Tuomioistuimet joutuvat näin ollen tietyllä tavalla paineen alaiseksi, jos ne haluavat säilyttää arvokkuutensa. Tuomioistuinten suosiota laskee todennäköisesti myös se, että vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot koetaan tänä päivänä trendikkäiksi ja kilpailukykyisiksi vanhankantaisen ja jäykän oikeudenkäynnin rinnalla.

Valtiollinen lainkäyttö voidaan kokea jopa jossain määrin pelotteeksi, joka saa asianosaiset kääntymään mieluummin vaihtoehtoisen riidanratkaisun puoleen. Myös tuomioistuinten riidanratkaisukykyä on moitittu, sillä tuomioistuimen pitäisi pystyä ratkaisemaan niin suuria kuin pieniäkin riita-asioita, jutun tyypistä ja laadusta puhumattakaan. Mielestäni tuomioistuimet voisivat jossain määrin ottaa jopa oppia välimiesmenettelystä, kun vaikuttaa siltä, että välimiesmenettelyissä on mahdollista saavuttaa sekä nopea että perusteellinen käsittely.

Välimiesmenettelyn avulla voitaneen ainakin teoriassa säilyttää osapuolten mahdollisuus tulevaisuudessa tehtävään yhteistyöhön, kun asianosaiset saavat sopia menettelyn kulusta ja muista moninaisista seikoista yhdessä. Oikeudenkäynti puolestaan nähdään äärimilleen kärjistyneen riidan selvittelynä, eikä asianosaisilla ole mahdollisuutta sopia oikeudenkäynnin etenemisestä samassa laajuudessa, kuin välimiesmenettelyssä. Jos asianosaiset kuitenkin pyrkivät siihen, että heillä on vielä tulevaisuudessakin mahdollisuus tehdä yhteistyötä riita-asian selvittämisestä huolimatta, voi sovittelu olla vielä välimiesmenettelyä parempi vaihtoehto.

Kaiken edellä esitetyn perusteella voidaankin mielestäni tehdä johtopäätelmä siitä, että tuomioistuinten rooli riidanratkaisijana on jossain määrin heikkenemässä. Asianosaisten valta prosessin ohjauksessa on sen sijaan korostunut, ja tuntuu muodostavan tämän päivän trendin

riidanratkaisuissa. Tulevaisuudessa pääsemme näkemään, tuleeko tämä muutossuuntaus lisäämään vaihtoehtoisten riidanratkaisukeinojen valikoimaa entisestään. Kun nopeille ja keveille oikeudenkäynnin vaihtoehdoille on jatkuvasti kasvavaa kysyntää, voidaan ainakin olla varmoja siitä, että vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ovat mitä todennäköisimmin tulleet jäädäkseen.

En usko, että vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot pystyvät kuitenkaan syrjäyttämään kokonaan tuomioistuimia, sillä tuomioistuimet ovat vahva ja perinteikäs osa hyvinvointivaltiota. Ei liene edes tarkoituksenmukaista spekuloida tuomioistuinten korvaamista vaihtoehtoisilla riidanratkaisukeinoilla. Sen sijaan mielessäni herää kysymys siitä, minkälainen mahdollisuus asianosaisilla on tulevaisuudessa kontrolloida oikeudenkäynnin kulkua vai tuleeko oikeudenkäynti myös tulevaisuudessa pysymään tiukasti tuomioistuimen hallinnassa.

Lähteet

Kirjalliset lähteet:

- Clark, R. 2010. The dispute resolution review. Second edition. London, United Kingdom: Law Business Research Ltd.
- Ervasti, K. 2000. Näkökulmia vaihtoehtoisiin konfliktinratkaisumenetelmiin. Lakimies 2000/7-8 s. 1237.
- Ervasti, K. 2002. Tuomioistuimet riitojen ratkaisijoina. Defensor Legis N:o 4/2002 s. 586.
- Ervasti, K. 2005. Sovittelu tuomioistuimessa. Vantaa: WSOY Pro.
- Hiltunen, S., Ramm-Schmidt, M., Forss, A. 2006. Kirjallisesta todistelusta kilpailuoikeudellisissa välimiesmenettelyissä. Defensor Legis N:o 3/2006 s. 494.
- Hoppu, E. 2008. Kolmikymmenvuotinen ”välimiesmenettely”. Defensor Legis N:o 1/2008 s. 3.
- Hoppu, E. 2008. Voidaanko välitystuomio purkaa? Defensor Legis N:o 6/2008 s. 877.
- Kotiranta, K., Ylikantola, T. 2005. Kansainvälisen välimiesmenettelyn salassapidosta. Defensor Legis N:o 2/2005 s. 303.
- Koulu, R. 2006. Kaupallisten riitojen sovittelu. Helsinki: Edita Prima.
- Koulu, R. 2008. Kuka kaipaa välimiesmenettelyä? Oikeus 37/2008 s. 494.
- Koulu, R. 2009. Sopimukset oikeudenkäynnin varalta. Helsinki: Edita Publishing.
- Koulu, R., Turunen, S., Koulu, R. 2009. Kaksi kuvaa välimieslainkäytöstä - laadukasta riidanratkaisua vaiko tuottoisaa liiketoimintaa? Defensor Legis 2009/3 s. 378.
- Lindfors, H. 2009. Välimieslainkäyttö murroksessa - tutkimus vai välimiesmenettely muuttumassa? Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Möller, G. 2005. Välimiessopimus - tarpeeton käsite! Defensor Legis N:o 5/2005 s. 971.
- New Yorkin yleissopimus ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta, 10.6.1958.
- Norros, O. 2004. Välimiehen vahingonkorvausoikeudellinen asema ja vastuu välitystuomion syntymättä jäämisestä. Defensor Legis N:o 6/2004 s. 1124.
- Ojanen, T. 2005. EU:n kilpailuoikeus välimiesmenettelyssä. Defensor Legis 2005/3 s. 556.
- Ovaska, R. 2007. Välimiesmenettely - kansallinen ja kansainvälinen riidanratkaisukeino. Helsinki: Edita Publishing.
- Rowley, J.W. 2010. Arbitration World. Third Edition. London, United Kingdom: The European Lawyer.
- Savola, M. 2003. Muut ratkaisut kuin lopulliset välitystuomiot välimiesmenettelyssä. Defensor Legis N:o 3/2003 s. 385.
- Savola, M. 2008. Välityslausekkeen laadinnasta kansainvälisluontoisissa sopimuksissa I. Defensor Legis N:o 1/2008 s. 13.

Turunen, S., Koulu, R., Sisula-Tulokas, L., Tepora, J. 2007. Välimiesmenettely lainkäyttönä ja lainkäytössä 2007. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Sähköiset lähteet:

Elinkeinoelämän keskusliitto. Ulkomaankauppa. Tavaratuonnin rakenne. 2010. Viitattu 27.11.2010.
http://www.ek.fi/www/fi/talous/tietoa_Suomen_taloudesta/tavaratuonninrakenne.php

Elinkeinoelämän keskusliitto. Ulkomaankauppa. Tavaraviennin rakenne. 2010. Viitattu 27.11.2010.
http://www.ek.fi/www/fi/talous/tietoa_Suomen_taloudesta/tavaravienninrakenne.php

Oikeuslaitos. Käräjäoikeudet. Käräjäoikeuksien maksut. 2011. Viitattu 8.3.2011.
<http://www.oikeus.fi/5835.htm>

Suomen keskuskauppakamarin välityslautakunnan rekisteröintimaksut. 2011. Viitattu 8.3.2011. <http://www.arbitration.fi/rekisterointimaksut.html>

Suomen keskuskauppakamarin välityslautakunnan säännöt. 2010. Viitattu 26.2.2011.
http://www.arbitration.fi/FCCC_saannot.pdf

Suomen keskuskauppakamarin välityslautakunnan tilastoja. 2010. Viitattu 27.2.2011.
<http://www.arbitration.fi/tilastoja.html>

Suomen keskuskauppakamarin välityslautakunta. Välimiesten ohjepalkkiotaulukko. 2010. Viitattu 8.3.2011. http://www.arbitration.fi/Valimiesten_ohjepalkkiotaulukko_041007.pdf

Tilastokeskus. Käräjäoikeuksien siviiliasioiden ratkaisut 2009. Viitattu 8.3.2011.
http://www.stat.fi/til/koikrs/2009/koikrs_2009_2010-03-30_tie_001_fi.html

Välimiesmenettelystä joustavuutta liike-elämän riitoihin. Lakimiesuutisten artikkeli. Viitattu 1.3.2011. <http://www.lakimiesuutiset.fi/artikkeli?artid=638>

Julkaisemattomat lähteet:

Jussila, T. 2011. Asiantuntijan haastattelu 18.2.2011. Helsinki.

Kuviot

Kuvio 1: Riitapyramidi.....	10
Kuvio 2: Käräjäoikeuksien riita-asiat vuosina 2000-2009	14
Kuvio 3: Välimiehen nimeäminen	23
Kuvio 4: Välimiesmenettelyhakemusten määrä 1998-2010.....	45
Kuvio 5: Välimiesmenettelyn juttutyypit 2010.....	46
Kuvio 6: Hakemuksen peruste 2010	47

Taulukot

Taulukko 1: Tilastotietoja välimiesmenettelyistä 2006-2010.....	44
Taulukko 2: Asianosaisten kotipaikka 2010.....	47

Liitteet

Liite 1: Haastattelulomake	57
----------------------------------	----

Liite 1: Haastattelulomake

HAASTATTELULOMAKE

1. Mitkä ovat mielestäsi välimiesmenettelystä koituvat edut asianosaisille verrattuna tuomioistuinkäsittelyyn?
2. Mitkä ovat mielestäsi välimiesmenettelystä koituvat "haitta"puolet asianosaisille verrattuna tuomioistuinkäsittelyyn?
3. Mitä kehitettävää näet menettelyssä?
4. Uskotko että tulevaisuudessa välimiesmenettelyn käyttö lisääntyy?
5. Koetko, että asianosaiset luopuvat oikeusturvatakeistaan silloin, kun he valitsevat välimiesmenettelyn tuomioistuinkäsittelyn sijaan?
6. Minkälaisissa tilanteissa asianosaisten kannattaisi mieluummin kääntyä tuomioistuimen puoleen välimiesmenettelyn sijasta?